Hazám törve kettővel

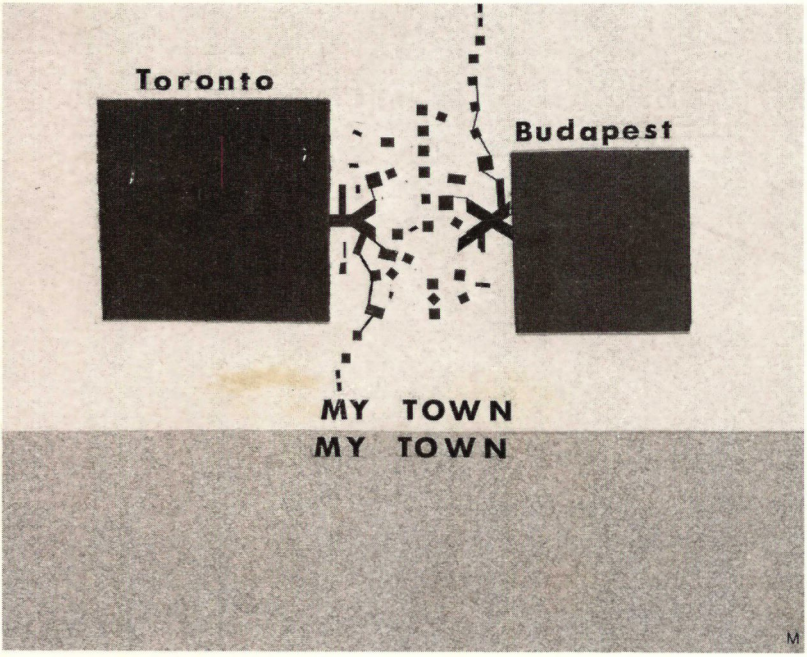

ZEND RÓBERT

HAZÁM TÖRVE KETTŐVEL

Copyright © Janine Zend, 1991, all rights reserved,
reproduced under license

"Hazám törve kettővel" [My Homeland Divided by Two] — a volume of poetic and prose writings on the theme of the emigré's divided loyalties.

We wish to express our heartfelt thanks to the Multiculturalism Directorate, Department of the Secretary of State, Government of Canada, for making possible the preparation and publication of this manuscript. We also wish to thank Dr. Brigitta Bali, Mr. Péter Kaslik and Mr. George Egri for reading the edited manuscript and offering their suggestions.

Prepared for publication by Anna Cseke-Gál and Oliver A.I. Botar (Jr.).

Köszönetünket szeretnénk kifejezni a kanadai kormány államtitkársága Multikulturális Igazgatóságának azért az anyagi támogatásért, amely lehetővé tette e kötet megszerkesztését. Továbbá őszinte köszönetünket szeretnénk kifejezni dr. Bali Brigittának, Kaslik Péter úrnak és Egri György úrnak, akik véleményezték a válogatást.

Sajtó alá rendezte Cseke-Gál Anna és ifj. Botár Olivér.

Szerkesztői jegyzet:

Ezt a kötetet maga Zend Róbert tervezte meg. Mi az őáltala összeállított tervezetet némiképpen megrostálva igyekeztünk a kötet szerkezetét feszesebbé tenni, miközben tiszteletben tartottuk az írások kronológiai sorrendjét.

Cseke-Gál Anna és ifj. Botár Olivér

ZEND RÓBERT

HAZÁM TÖRVE KETTŐVEL

— Kemenes Géfin László bevezetőjével —

OMNIBOOKS

©Janine Zend, 1991
A szerző minden jogot fenntart

A kötet fedőlapját Marosán festménye
alapján Brian Wyatt tervezte

ISBN 0-919501-01-X

ENTREPRISE CORVIN (MONTRÉAL), INC.
5582 Gatineau Ave., Ste. 11
Montreal, Quebec, H3T 1X7, CANADA

ZEND RÓBERT HELYE

élünk avagy meghalunk
nincsen harmadik út
pozitív avagy negatív
nincsen harmadik út
félhold avagy napkirály
nincsen harmadik út
vízen avagy szárazon
nincsen harmadik út

(András Sándor: „Amikorunk Thököly")

Zend Róbert helye a magyar irodalomban
ez lehetne a címe egy tudományos értekezésnek
amit talán egyszer majd meg fogok írni
vagy megírja más nálam hivatottabb irodalomtudor
ugyanis jól tudjuk sokan vannak a hivatottak
de a választottak annál kevesebben
jómagam csak annyiban vagyok választott
hogy Zend Róbert özvegye a kedves Zsanin
akit Zend annyira szeretett tisztelt dédelgetett
s aki Zend irodalmi hagyatékának rendezője
engem választott e bevezetés megírására

helyesebben kért fel mert a választás az enyém volt
holott tudtam a választás több okból helytelen
mert bár Zend meg én barátok voltunk
számos irodalmi kérdésben nem értettünk egyet
amikor Zend azt írja a Kék füzetből egyik darabjában
hogy a különbség a mai költők és közte az
hogy ők értelmetlen szavakkal fejezik ki az élet értelmét
míg ő értelmes szavakkal az élet értelmetlenségét
a mai költő helyébe kissé magamat is behelyettesítem
meg magunkat közelebbről Bakuczot Vitézt Sándort Baránszkyt
Zend helytelenítette kísérleteinket az értelem határain
mi meg azt nem helyeseltük hogy nála minden logikus
ugyanakkor nagyszerűen megértettük egymást
egy emlékezetes szeánszunk alatt Észak-Ontarióban
különös módon Zend Bakuczcal órákon át rágta a gittet
pedig Bakuczról azt vélte az valami isten szörnyetege
bár a szörnyeteg szó nála kitüntetés számba ment
önmagát szintén ha másként is szörnyetegnek látta
daimonikus alaknak aki sem itt nincs ott sem ott itt
aki nem képes sem a jobb sem a bal oldalon elhelyezkedni
akinek nem fekszik sem a pozitív sem a negatív helyezés
aki sehol sincsen itthon mert mindenütt otthon van
és ez volt az a hely ahol mi találkoztunk
a kettővel tört haza törtjelének törésvonalán
ezen a köztes daimonikus helyén a helytelenségnek
mert mindannyian tudtuk logikánál mélyebb logikával
hogy hiába súgja-harsogja fülünkbe a világ
kultúra vagy természet nincsen harmadik út
hímnemű vagy nőnemű nincsen harmadik út
kapitál vagy kommuniz nincsen harmadik út
a kétségbe esettségen túl igenis csak harmadik út van
még ha azt külön-külön másként is próbáljuk bejárni
ugyanis a harmadik útnak éppen helytelensége a helyes
ahol mindannyian egyszerre helyünkön lehetünk

erre a nem-álló álláspontra helyezkedett Zend Róbert is
mégha látszólag szembe helyezte a verset a képszöveggel
a komolyságot a szójátékkal betűírást az élőszóval
mert az ő helyén eddig még nem állt senki
a tört haza törtjelének kötelén nem egyensúlyozott senki sem
Zend Róbert helye tehát kötéltáncosi állóhely
ami helyes is hiszen nem vágyott ő páholyra bársonyszékre
különben is az állóhelyről könnyen odébb lehet állni
vizuálisból átállni az élőbeszédbe a kettő egyvelegébe
ahol képpel lehet dúdolni-dünnyögni betűírni emberi hangon
vagy akár emberentúli hangon szólni lebukni a nyelvbeli mélybe
és játszani úgy istenigazából ahogyan csak egy felnőtt gyerek tud
játszani ahogy Zend Róbert tudott legépelni a nyelv muzsikáját
hiába hitte ő mindig tudatosan játszik helyesen logikusan
az ő játéka nem játék volt a kötelező komolyság helyett
ő nem helytelenítette a komolyat a viccessel szemben
az ő helye egyetlen hely volt ahol megszűntek ezek az ellentétek
egyetlen térfogatba gyűjtött helyest és helytelent
igazat és képzeletbelit valóságosat és az álmok nyelvét
ahol a betű játszi varázsa folytán minden hallható lett
és talán megfogható mint maguk a dolgok de mégis a nyelvben
e harmadik egységben Zend magával az élettel játszott
és ez az élettel-játszás az ő különös helyzetéből adódott
talán mert Zend a harmadik úton sem volt helyezkedő
talán mert nem találta helyét azon a helyen ahol volt
két hazában két nyelvben két tudatban és mégis sehol sem
hanem csak mindig között közöttesen a közbeeső helyen
úgy élt mint akit ideiglenesen s végleg kihelyeztek
mint akit egyik helyről áthelyeztek valami másik helyre
mint aki állandó költözködésben él és nincs még kipakolva
aki két szék között van s még sincs a pad alatt
Zend e helytelenségből játszott ki helyes életet magának
a helyhez-nem-kötöttséget varázsolta játékos művészetté
ezért új hely az ő helye azon a harmadik úton

mesterei Kosztolányi Karinthy Weöres sem álltak ezen a helyen
talán mert nekik a játék játék volt valamihez képest
a játék fontos de végül csak második helyezett volt számukra
az igazi a nagy a komoly irodalom mögött vagy után
míg Zend valami felnőtt gyerekességgel komoly vidámsággal
a komolyban helyet adott a játéknak azaz komoly volt a játék
a nyelvbe behelyezett élet törvényszerű esetlegességében
egy és oszthatatlan mélyfelszínes helyzetjelentés
ahol hangosan szól a betű és alakja van a kimondott szónak
a helyzet az hogy e helytelenség végül is helyeselhető állapot
még ha a jövő irodalomtudorainak gondot okoz is majd
amikor Zend Róbert életművét behelyezik a magyar irodalomba
jóllehet angol és vizuális szövegeivel is ott az ő igazi helye
mert amikor azt hiszik megfogták felmérték meghatározták
hogy műve mibenlétét lefogván végérvényesen elhelyezhessék
akkor egy másik-igazi Zend Róbert ez a költő-Houdini
kibújik a tudomány kényszerzubbonyából s egyszerűen odébb áll
hogy a jótét tudorok majd csak hűlt helyét lelik
pedig ott lesz ám ő pontosan azon az őt megillető helytelen helyen

Toronto, 1990. november

Kemenes Géfin László

AZ OLVASÓHOZ

Szeretném valahogy meghatározni ennek a könyvnek a műfaját, de nem tudom. Verseskönyv, mert főleg verseket tartalmaz, de nem verseskönyv, mert nemcsak verseket tartalmaz. Napló, mert számot ad arról, ami az elmúlt két és fél évben velem és bennem történt, de nem igazán napló. Útleírás, mert háromhónapos európai utamat örökíti meg, de nem útleírás, mert a Magyarországon töltött idő aránytalanul nagyra nőtt benne az Európa többi részében töltött időhöz képest, és azért sem útleírás, mert az út előzményei és — főleg — utórezgései is helyet kaptak benne. Regény, mert az élet egy szakaszát mutatja meg, azon keresztül idézi az egészet, külső és belső világokat, emberek közti kapcsolatokat, de nem regény, mert főleg versek mozaik-kockáiból állt össze lazán. Tudományos értekezés, mert analizálja a külföldre szakadt lélek reakcióit és folyamatait két országban, de nem tudományos értekezés, mert csak művészileg illusztrálja a meg nem írt értekezést. Töredék, mert befejezetlen, de nem töredék, mert szándékosan befejezetlen, hogy jobban hasonlítson az életre, ami szándékolatlanul befejezetlen. Legszívesebben vegyessalátának nevezném, de ilyen nevű műfajt — tudomásom szerint — nem jegyez az irodalmi lexikon.

Verseim alá általában dátumot szoktam írni. Hacsak

el nem felejtem. De amikor időm akad legépelésükre és kötetbe-iktatásukra, a már legépelt és dátumozott írások segítenek megtalálni a dátumtalanok időbeli helyét. Ez az egyedüli módszerem arra, hogy valamiféleképpen rendszerezzem sok irányba szerteágazó tevékenységemet.

Magyar versek írása a leggyakoribb és legkedveltebb időtöltésem. De ha vannak olyan időszakok, amikor szünetel a magyar versírás, annak többféle oka lehet. Olyankor vagy magyar prózát írok, vagy angol verset vagy angol prózát, vagy rádióprogramot vagy filmet rendezek, vagy nem csinálok semmit. Utóbbi azonban ritkán fordul elő.

A megfelelő időszakban írt angol nyelvű írásokat más kötetekbe gyűjtöttem. Ezeket nem akartam belekeverni ezek közé a versek közé, mert más jellegűek, mint ahogy én is más jellegű vagyok angol környezetben. Néha azonban eltértem e szabálytól, mert szükségesnek találtam, hogy egy-egy angol verset a magyar versek közé vegyítsek. Több okból. Vagy azért, mert később az angol verset magyarra fordítottam és fontosnak éreztem megmutatni az eredetit. Vagy azért, mert valami módon — például egy későbbi utalás miatt — kapcsolódtak az összefüggéshez. Vagy pedig azért, hogy megmutassam, mit és hogyan írt angol énem a szóban forgó időszakban.

Az írások dátumozása egyébként azt is jelenti, hogy minden egyes versemet úgy tekintem csak, mint egy kiszakított darabját annak a folyamatnak, amit mások egyszerűen — és eléggé pongyolán — Zend Róbertnek neveznek.

1972. szeptember 15-én.

ELSŐ KÖTET

Toronto
1970. január—július

RÍMTELEN SZONETTEK FAJOMRÓL (1)

Megkoronáztam csúf rovarfejem
s érthetetlen távolok közepére
képzeltem magam, villanásaim
nyugodt öröklét hiú mércejének;

előrét-hátrát, fent-lentet hadartam
egy gömbalakú világban s a torz
belsőt külsőnek kivetítve, büszkén
hevertem el saját agyrémemen;

ájulatos szépségű vers-sorokba
burkoltam egykor földdé és nyirokká,
kukacokká bomlandó testedet...

(Téboly nyűgöz mindannyiunkat itt e
golyón, akik fertőzve öntudattal
annyit sem értünk, mint egy zöld levél.)

Január 8.

RÍMTELEN SZONETTEK FAJOMRÓL (2)

Hiába hullámzunk az Űr spirális
hátán más csillagporszemekre és
hiába meresztjük szemünk előre
s hátra az idők pengő húrjain,

új láthatárt nem nyerünk, csak a régi
szűk terjed változatlanul, saját
korcs létünket fröcsköljük szerteszéjjel,
gerincünk s agyunk mélyén lappanót...

Húsunkból merevült! Az meg a vak,
kegyetlenül keringő szerkezet
utóda: egy még ősibb, eredendőbb

bűn büntetése — Isten ükapjáé,
ki a semmiből anyaggá bukott.
S mi vagyunk a betegség terjedése...

Január 10.

TESTVÉRGYILKOSSÁG

Sátán megölte
jó testvérét Istent és
elvette nevét

Január 15.

RÍMTELEN SZONETTEK FAJOMRÓL (3)

Kezdetben volt hangtalan, fénytelen,
moccanatlan emlékezettelenség.
Tavasz-rezgések költöztek belénk
és ficánkolni löktek kifelé.

Erő és mozgás lett a cél, szaladni,
felülkerülni, győzni illatos
mezőkön, s pezsgő nap alatt a nyár
sátrában ölre lelni és ölelni.

Biztonságvágyat suttogott a barlang
hűsében őszünk, felhalmozni mások
és saját kezünk romlatag gyümölcsét.

Halhatatlanság-gubót sző a tél:
holt könyvtárak csendjén dermedni vágyunk
sárguló lapokon szürkülő betűkké.

Február 7.

ÉLETÉV

A kezdet hangtalan és fénytelen
emlékezettelenség, moccanatlan —
Tavasz-rezgések ficánkolva gyűlnek,
belénkfeszülnek s löknek kifelé —

Erő költözik izmainkba, űz
versengni, győzni s a nyár illatontó
sátrában ölre lelni és ölelni —
Biztonságról susog az ősz hűvös

barlangunk mélyén, szürke halmozásról —
Halhatatlanság-gubót sző a tél
s gerjeszti szellemünket furcsa vágyra:

hogy meghaljunk és mégis fennmaradjunk
halott könyvtárak csendjén sárguló,
foszló lapokon szürkülő betűkként

Február 8.

AZ OLVASÓHOZ

A következő oldalakon az olvasó gyakran fog találkozni egy Magyarországon talán kevéssé ismert japán versformával, amely nyugaton az utóbbi időben nagyon népszerű lett. Haikunak hívják és eredeti jelentése „kezdőstrófa". Költői versenyek idején a legjobb haiku-költők összegyűltek, valaki felállt és elszavalta a kezdőstrófát, természetesen rögtönözve. A második költőnek aztán folytatni kellett, és így tovább. A haiku-hagyomány tehát az íratlan költészet korába nyúlik vissza, maga a forma pedig olyan elválaszthatatlanul kötődik a japán néplélekhez és nyelv-konstrukcióhoz, mint a hexaméter a régi görögökéhez. Három sorból áll, rímtelen, szótagszáma az első sorban öt, a másodikban hét, a harmadikban megint öt, összesen tizenhét. A forma eredete — mint akármely más formáé — több egymáshoz hasonló és egymástól különböző formára vezethető vissza, de a tizenhét szótagszámból álló, látszólag megmerevedett strófa maga is sok hangulati és tartalmi változáson ment keresztül az évszázadok során. Voltak forradalmárai és epigonjai, virágkorai és hanyatlásai. Mivel lényegében lefordíthatatlan, különféle kísérleti fordításai vannak: formahű, tehát rímtelen, tizenhét szótagszámos; rímes, hogy az első és harmadik sor összecsengésével érzékeltesse a japánban eleve job-

ban érezhető azonos szótagszámot; és végül szabad, tehát ritmustalan és rímtelen, ami csak a gondolatot, jobban mondva a hangulatot törekszik lefordítani, ezért a fordítás nyelvének — rövidebb vagy hosszabb — lélegzetvételéhez alkalmazkodik. A haiku általában a lélek és természet közti sejtelmes összefüggést fejezi ki egyszerűen és képszerűen, racionalizálás nélkül: Azon a hártya-felületen íródik, ahol az én és a kozmosz találkozik. Mondhatnánk azt is, hogy a japán haikuk a zen-buddhista életfelfogás költői gyöngyszemei. Újkeletű népszerűsége nyugaton valószínűleg a technikai civilizáció reakciójaként fellépő miszticizmus utáni vágy egyik megnyilvánulási formája. Az én haikuim nem a japán haikuk utánérzései, hanem nyugatosított haikuk: a sejtelmet nem annyira kifejezni törekszenek, mint inkább időzítve előidézni az olvasóban, a racionalizáltan megfogalmazott mondanivaló megértése után.

Március

HAT HAIKU

Örök ébrenlét
meleg tyúkja ül jelen
álmod tojásán

Van-e boldogság
a világegyetemben?
Nézünk felfelé...

Halálom után
tovább fogok élni, csak
az énem nélkül

Március 20.

Írom a verset
s az égre nézve látok
egy nagy tollhegyet

Március 21.

Fehér papír fölött
áll a ceruza nem tudok írni
most én íródom

Március 22.

Öt éve ágyunk
keskeny volt, lángunk magas.
Ma ágyunk széles.

Március 25.

SZÁZAD

1870:
„A vallás ópium a tömegeknek”.

1970:
Az ópium vallás a tömegeknek.

Március 27.
(Fordítás angolból)

Toronto, április 26, vasárnap.

Drága Mikikém!

Péntek este egy 67 éves francia férfi és 60 éves felesége érkeztek Torontóba. Két napi itt-tartózkodás után, ma, vasárnap este elrepültek. Los Angelesben voltak látogatóban egy hónapig, Gisèle nevű lányuknál, akinek férje másfél éves szerződéssel kiküldetésben van egy párizsi repülőgépgyártól. Mielőtt a két öreg visszatért volna Poitiersbe — közép-franciaországi kisváros —, átutazóban meglátogatták Torontóban élő másik lányukat is, Janine nevűt, aki az én feleségem április 9-e óta. Az „apósom" és az „anyósom". Poitiersből. Franciák. Itt ültem velük, együtt étkeztünk vagy ötször, és Janine tolmácsolásával beszélgettünk (egy szót sem értenek magyarul), és közben arra gondoltam, hogy én most tulajdonképpen a New York kávéházban ülök és verset írok és este veled találkozom és ahhoz, aki itt ül velem, az én nevemmel, semmi közöm nincs. Nekem semmi keresnivalóm nincs Torontóban, az én városom Budapest. Nekem nem lehet francia feleségem. Én nem tudok angolul beszélni. Nincs apósom, sem anyósom. (Mint József Attila is majdnem megírta.) Mi az Isten van itt? Teljesen valószínűtlen volt az egész és reméltem, hogy nemsokára felébredek. Ki az, akinek a helyét én itt betöltöm? És ki állt (ült) a helyemre otthon? És mit játszunk egyáltalán? Téglát téglára téve építettem magam évtizedeken át, hogy az eget elérjem, és mi lettem? Bábel tornya! Csonka romok a tetőm, nyelveim összezavarodtak.

Csak ennyi ez a rövid híradás, hogy érzékeltessem veled, hogy az élet mennyire ostoba, kiszámíthatatlan, lehetetlen és őrült.

Love

Robi.

Életet ölni —
A tetemet kitömni —
Neve: művészet

Április 25.

A HÉT HÉT NAPJA

Ma
Ma
Ma
Ma
Ma
Ma
Ma

Április 27.
(Fordítás angolból)

AZ OLVASÓHOZ

Májusban szünetelt a magyar versírás, mert egy angol regényt írtam. Címe: OAB. Rövid tartalma: egy éjjel, amikor hazajövök Ardótól, legjobb barátomtól, egy lírai verset költök önmagamról, de összetépem. Unom a lírát, inkább harmadik személyben írnék. Milyen álnevet használjak? A szoba egyik sötét sarkából suttogást hallok: — Oab... Megírom a verset, ezúttal Oabról. De neki nem tetszik, és újraíratja velem. Ki ez az Oab? Több verssel kísérletezem, különféle Oab-jellemekkel. Oab, a keleti bölcs. Oab, a nyalka lovag. Oab, a csodatévő mágus. Dolgom van, szabadulni akarok tőle, de nem hagy békén, meg akar születni. Kezdetben csak egy kósza gondolatom volt, de most egyre erőteljesebben dörömböl tudatom kapuján. Végül is életet adok neki a kétdimenziós papíron, még egy földgömböt is írok alája. Teste három betű, Édenkertje az ábécé több betűje. Egyedül van, társat követel. Vonakodom, mert Oab az én teremtményem, velem kell beszélgetnie, játszania, engem kell imádnia. Ardó nem jó szemmel nézi Oabot, féltékeny rá, szét akarja tépni a kéziratot, de nem*

**OAB*. I. köt., Toronto, Exile Editions, 1983. *OAB*. II. köt., Toronto, Exile Editions, 1985.

engedem. Szerinte Oab nem létezik, csak az én képzeletemben. Szerintem Oab létezik a képzeletemben. *Oab csellel kicsal tőlem négy betűt az ábécéből és megteremti Irdut. Játszani kezdenek a papíron, megismerkednek környezetükkel, Oab mesél Irdunak rólam is. Szeretném megsemmisíteni Irdut, de Oab nem engedi, imádja őt és neveli, mint valamikor én őt. Kétdimenziós léte elégületlenséggel tölti el, szeretne kitörni belőle. Egyre többet tud a világról, megismerkedik a művészetekkel, tudományokkal és egyre több barátra tesz szert. Ardó öregszik, néha meglátogat engem, de a viszony romlik közöttünk, mert folyton felhánytorgatja, milyen hálásnak kell lennem az ő útmutatásaiért. Én naphosszat a szobában ülök és írom Oabot. De észreveszem, hogy hol egyik, hol másik betűje szökik el a papírról, néha egészben is eltűnik napokra. Én már nem őt írom, csak róla írok. Visszavágyom a régi szép időkbe, amikor ketten voltunk, és Irdut kárhoztatom mindenért. Oab egyre durvábban viselkedik velem és teljes függetlenséget követel. Az öreg, roskatag Ardó meglátogat engem, de nem talál sehol, mert én a sok írástól időközben a fehér papírba simultam és kétdimenzióssá lettem. Múlik az idő és Oab visszatér. Már nem gyűlöl engem, mert Irdut felnevelte és ezáltal önmagára talált. Megmagyarázza, hogy én már betöltöttem hivatásomat, amikor életem nyarán őt megteremtettem, minden emberi alkotás jelképét. Ezzel készültem fel életem telére, hogy halhatatlanság-gubómat átmentsem a jövő életév tavaszára, hogy végre könyvtárak csendjén, sárguló lapokon szürkülő betűkké válhassak, ami mindig is a célom volt. Gyönge vagyok, ájult vagyok, nem tudom, percek vagy évszázadok múlnak el, csak érzem, hogy Oab visz engem erős karjaiban a jövő felé, mi-*

közben fölöttem Irdu mély hangját hallom, amint saját teremtményéhez beszél, akit azért teremtett, hogy harmadik személyben írhasson önmagáról. E teremtmény neve Ardó. A görbe vonal vége elérte kezdetét, immár végtelen körben fut tovább.

Május

RÍMTELEN SZONETTEK FAJOMRÓL (4)

Próbálhattok szó-kardok élivel
támadni rá a kozmosz túli rejtély
sárkányára... szó-pajzsot tartani
a testen belül ágáló halál...

És lám! Döbbentek, úgye? Csorbulatlan!
odáig sem ért álombénuló
a mintha-ott-se-lenne pajzs se lappadt:
tüll-szövetén keresztül-rohamoz...

És mintegy hogy elektro-iszto-izmus-
ante-apud a szó kopasz tudósok
lassú pennájából recsegve csorgó

vagy lelkes anda költők sóvár ajkán
sajongó vers-zamat: Ellobbanó
szikra vagyunk fekete örök éjben

Június 23.

Kozmosznyi nagyra nőttem
Kis-énre visszanéztem
Ráhullt pindurka mennybolt
Semmi értelme nem volt

Június 24.

Kozmosznyi nagyra nőttem,
új ég tárult fölöttem,
lenéztem kis-magamra:
viszketés! Elkapartam.

Június 24.

Csak értelmetlen szavakat van értelme szólni
Nincs semmi értelme annak aminek értelme van
Gaudia kraftalané gon gondora réz-fina-bükkő
Semmi más nem igaz ez van most nekem itt

Június 24.

Írnék de nem tudok miről
Nem érdemes valamiről
Nem érdekes valakiről
Nem írok tehát semmiről

Zenét szerezni szavakkal
Áradó forte szavakkal
Csillapó szende szavakkal
Prambadata ez a vég

Vízesés verset hargasatázni
Zivatar verset zzzziiii-dorrorázni
Patakló verset csirrecsurázni
Falusi verset kuruttyurázni

Szerelmet dong-dong-dong dongversbe lökni
Gyereket csimbimbum ginga csörögni
Csavarimogni verselüktetni
Meghalverselni versetemetni

Június 24.

(Román Gyurinak ajánlom, nem tudom, miért. Rá gondoltam, mialatt írtam. Talán, mert sokat csavarogtunk együtt...)

RÍMTELEN SZONETTEK FAJOMRÓL (5)

A teknősbékától a görbe térig
Hazudnak mind a kozmogóniák
Tudomány volt tegnap legenda lett ma
Tudomány ma holnap legenda lesz

De mindig újra mindig újra s újra
Elhisszük agyunk hagymázas kusza
Révedezéseit és sosem értjük
Hogy holnapra tegnappá lesz a ma

Ködöt eszünk és jóllakunk vele
Rezgő víz tükrözését markolásszuk
A délibábba beleköltözünk

S mire megérthetné rügyből virággá
Kibomló értelmünk hogy valahonnan
Vetítnek minket — már rég nem leszünk

Június 25.

SZÍV

Riadtál-e már fel az éj közepén lidércnyomásos álomtól lökve, verejtékedben fürdő párnádon úgy, hogy véred rémült gyorsasággal agyadba dobolt?

Megjelent-e ilyenkor képzeletedben a maroknyi, véresen lüktető húscafat, mely bordáid közül vergődve kiáltozott?

És jutott-e eszedbe, hogy ennek az ostoba szivacsállatnak élettartamától függ a te idődd? Hogy ennek a tőled teljesen függetlenül táguló-szűkülő pumpának az örökölt minőségétől függnek álmaid, verseid, szerelmeid, céljaid?

Ha nemzedékek véletlen kombinációja, a csillagok állása, az anyasejtbe csapódó első ondósejt állaga kedvező volt, akkor száz évig is szaladsz, befejezed a mesterművet, túléled unokád — de ha nem, töredék leszel, utókor szemete?

Szellemed tarka sárkánya szállong, lebeg, hullámzik, csillogva, szikrázva a napsugárban, tör a felhők közé. De zsinegét a földön nyomorúságosan nyikorgó, rosszul ragasztott papírdoboz tartja, amely ha széthullik vagy összetörik, a sárkány meginog, lehull és orrával a mocskos pocsolyába fúródik.

Június 28.

Feketéből szürke
Szürkéből sárga
Sárgából narancs
Narancsból arany
lett a láthatár mögöttem és arany keret
övezte fekete alakomat
amint növekedtem a láthatár szélén
fekete hajam ezernyi fekete zászló a szélben
fekete lábaim konokul rakódnak előzve egymást
függetlenül akaratomtól
visznek előre a Város felé

Stratford, július.

AZ IDEGEN

Senki se látta
amikor jöttem távolról felkanyargó
országutakon — fekete volt még az éjszaka
fekete alak fekete éjben fekete úton
el nem különültem én voltam az éjszaka
és én voltam az út

Keletről jött s ahogy a halványsárga gömb
rendíthetetlenül és visszanyomhatatlanul
és megállíthatatlanul és nem habozva
és nem meginogva és nem tántorogva
feljebb emelkedett

Stratford, július.

AZ OLVASÓHOZ

Június és július mozgalmas hónapok voltak.

1969-ben ösztöndíjat kaptam a Kanadai Filmművészeti Alaptól, hogy megfilmesítsem „Tükrök" című versemet, amely arról szól, hogy egy embert sok ember sokféleképpen lát. Az ösztöndíj kevésnek bizonyult ahhoz, hogy kifizessem a színészeket, akik eljátszották volna mindazokat, akik látják, és mindazokat, akiknek látják azt az egy embert. Könnyebb volna olyan filmet csinálni, amiben nem sok színész játszik egy embert, hanem egy színész játszik sok embert... — gondoltam. Volt is ilyen versem, „Gömbvers" volt a címe és a kozmikus emberről szólt, aki mindenki volt, mások is ő volt, önmagát szerette barátaiban, szerelmeiben, gyermekeiben, önmagát zsákmányolta ki és önmaga ellen lázadott, önmagát ölte meg háborúkban és önmagát imádta istenében. Írtam Marcel Marceau-nak, hogy játssza el a film végtelen számú szereplőjét. Három héttel később Torontóba jött, beleszeretett a versbe és tovább ment észak-amerikai turnéjára. De mielőtt elment, eljött velem a stúdióba és ebből lett a kétórás Élő Álarc műsor, amit azóta több ízben megismételt a kanadai Rádió.

Az ösztöndíj határideje lejáróban volt, így hát egy harmadik versemet filmesítettem meg végül is, amihez csak két színész kellett, „A Split Affair" (Hasadt Kaland) című abszurd balladámat. Egy férfi beleszeret egy lány gyönyörű profiljába, de amikor feleségül veszi, csak a visszataszító szembe-arcot találja. Amíg a férfi megalázó körülmények között dolgozik a nőért, otthon a Profil és a Szembe veszekednek egymással. Profil szerelmes belé, Szembe használja őt. Végül is Szembe elűzi Profilt, a férfi fut utána, de nem találja, Szembe vele marad örökre. A forgatás júniusban és júliusban tartott éjjel-nappal és kívül-belül.

Ugyanakkor, júniusban, egy ajándékozással egybekötött sajtókonferenciát szerveztem Marcel Marceau részére a CBC torontói elnökhelyettesének fogadótermében. Ezt azért javasoltam, mert Marcel két műsorát ingyen elfogadni nem lett volna etikus; fizetni érte — amennyit szoktunk — sértés lett volna; amennyit ért — annyira pedig nem volt költségkeretünk. Az ajándék egy héten át a stratfordi Avon Színház előcsarnokában volt kiállításon, ahol és amíg Marceau fellépett. (Azóta már más kiállításon is volt és iparművészeti díjat is nyert.) Három üvegbura állt az előcsarnokban, a középsőben az ajándék: egy arany-ezüst, stilizált sakk-készlet, kézzel készített egyetlen példány; a jobboldaliban angolul írt sakk-versem; a baloldaliban ennek francia fordítása. Egy hetet Stratforban töltöttem Marcel Marceau-val, többnyire a „Gömbvers" filmváltozatának stílusáról és részleteiről beszélgettünk.

Az előző két verstöredékben e filmváltozat kezdőjelenetével kísérleteztem — versben. A film nyelvére

akartam lefordítani az emberiség-embert, minden ember Énvagyok-ját. Egy idegen beszél itt első személyben rólam, aki távolról jövök, a hajnallal születek. Ez a perspektíva-és-személycsere az alapérzés lényege; a versben ezt az Én és az Önmagam kettősségével fejeztem ki. Egyelőre azonban a kísérlet nem sikerült, ezért is maradt töredék.

Július

HAZÁM

Éjszaka van. Sötét az ablak.
Még fenn vagyok. Egész nap
telefonáltam, leveleket írtam,
egyik helyről a másikra mentem
s beszéltem.

Éjszaka van. Sötét az ablak.
Leírom az utolsó szót. Végre!
Előveszem a papírt, az új papírt,
felsóhajtok s leírom az elsőt.
Hazám.

Angolul írtam és telefonáltam
és beszéltem. — Magyarul pihenek.

Július 14.

Töredék én
töredéket írok
töredék hazámhoz

Július 17.

Elhagynak a szavak amikor hozzád beszélek
évtizedeket-dobbanó-szívű hazám
félnapra innen légvonalban
elérhetetlen messzeségben mégis

De messzire szakadtál tőlem
kétfele forgott el alattunk a föld
új nemzedéket zúdító mélyeid
távollétemet észre se vették

E nyáron tizennégy éves Anikómat
üzenem haza néked vigyázz reá
add néki gyönyörű szavaidat
mint egykor nekem és neki nevét

Vizeid béke folyóid idő
hegyeid erdőid örökkévalóság
tiszavirág-életem egy napod
fogadj magadba s majd szülj újra egykor

Július 17.

Ha meghalok mindegy hogy hol nem leszek
de a belém gyülemlett port hazám
a te földedbe visszaszármaztatni
akarom hogy újraszülj engem

Szülj újra engem föld kiből sejtjeim
táplálkoztak hogy szebb és jobb legyek azúttal
hogy soha többé el ne hagyjalak
és hogy ezt a magamat elfeledjem.

Július 17.

Nem tudok írni magyarul,
mert angolul gondolkodom

Nem tudok írni angolul,
mert magyarul gondolkodom

Nem tudok írni,
mert gondolkodom

Július 22.

MÁSODIK KÖTET

Európa
1970. augusztus—október

A KÉK FÜZETBŐL

1970. július 31, péntek.

Visszamenőleg.

Három év alatt ugyanakkorára nőtt bennem a honvágy, mint előtte tíz év alatt. Szükségletemmé vált, hogy másodszor hazamenjek. Hazamenjek és otthon érezzem magam szülővárosomban és fiatalságomban. Semmi se pótolhatta, se pénz, se siker, se szerelem. Megért a hazamenetel, nem elhatároztam.

Most a repülőgépen ülök, Reykjaviktól Luxemburg felé szállunk. Most jutottam csak el odáig, hogy írni tudjak. 1967-ben úgy indultam haza, hogy megbízást kaptam egy torontói irodalmi folyóirattól, vezessek verses naplót, kevert műfajt, amit leközölnek majd. Képtelen voltam megírni az érzelmek pillanatról-pillanatra változó és minden pillanatban sokrétegű káprázatában.

Hazám — te fájó gyönyörűség

És három éven át dédelgettem, elkezdtem, abbahagytam, újrakezdtem azt a naplót, aminek a címe *Randevú Enmagammal* lett volna. Vagy lesz egyszer. De

fájt, nem hűlt ki és nem tudtam megírni. Elmondani elmondtam tizenötször is, mindig másvalakinek és mindig másképpen. De Torontóban újra elvesztettem önmagamat, akit Budapesten (a randevún) megtaláltam. Ezért kell mennem megint. Hogy újra megtaláljam.

Az utolsó napok Torontóban. Elviselhetetlen. Hőség, csorog az arcomról a víz, csak este van némi enyhülés. Ügyeket kell befejezni: a filmet, a könyvet, a másik filmet, a rádióprogramot, szervezés, telefonálás, rohanás egész nap. Reggel nyolctól éjjel kettőig dolgozni nyomás alatt, ha három példányban léteznék, az is kevés volna. És nem tudok foglalkozni az érzéseimmel. Csak így, most, visszamenőleg.

Az egész ügy távoli volt. Csak tudtam, hogy menni fogok. Aztán egy napon hirtelen közelebb jött, amikor Anikó előre utazott, hogy ne veszítsen egy egész hónapot, amíg én „finiselek". Aztán megint munka, telefonok, rendcsinálás. Közben mindig gondolom, most ezt le kellene írni, most azt le kellene írni, de sosem érek rá. Többnyire reggeli zuhanyozás közben érek rá érezni, de utána megint rohanni kell és elfelejtem.

Most már nem félek mindentől, mint először, 1967-ben. Akkor mindentől féltem. Hogy lezuhanok — hogy nem engednek vissza — hogy a barátaim megváltoztak — hogy autóval elütök valakit. Most nem félek semmitől. Nem is hiszem el, hogy menni fogok, csak tudom. De nem válik valósággá bennem.

Időnként egy-egy arc eszembe jut és furcsán érzem, hogy most már nem érzem; hogy lehetetlen; hogy elérhetetlen. Tárgyilagosan kezdek érezni. Úgy, hogy Gábor Miki még négy nap. Jutka még három nap. Stb. És persze elképzelem, mit fogunk beszélni, hogy fogunk

először találkozni. A torontói arcok elfurcsulnak. Már a magyar típus a természetes, a „valódi" környezetem természetellenes. Alig várom, hogy végre már „normális" emberekkel (magyarokkal) lehessek együtt.

Mikikém, mi van veled? Nem írsz. Rémhírek jöttek rólad. Hogy rettenetesen nézel ki. Hogy elsült egy revolver a kezedben. Biztosan nyaralsz a Balatonnál. Megtalállak. Miért nem írsz?

Kati. Elköltözött Laci? Vagy ott maradt mégis? Jutka. Férjhez mentél? Kiskati. Van-e gyereked? Látom a gyereket, hasonlít Klárira. A mamádra. „Papa". Többet ülsz, mint jársz, ügye? Elképzelem, hogy autót vezetek és félsz. Mint 67-ben. De Papa, te úgy félsz az autótól, mint én a repülőtől. Generáció kérdése. Anikó úgy fog félni a holdrakétában, mint te az autóban. Cini. Megsértettelek? És Pesten leszel? Vagy megint csavarogsz? Román Gyurikám. Nem értem rá megvenni a díszes szipkát, ahogy terveztem viszonzásul a kezeddel-faragottért, amit 67-ben kaptam tőled, de a két könyveden, amit postáztál nekem, sírtam. És így tovább. Mindenki felvonul.

És nem írok azért sem, mert rajtakapom magam, hogy többnyire angolul gondolkozom. Át kellene állítanom magam a magyar íráshoz, a magyarországi útról angolul egyszerűen nem lehet írni. Igen. Anikóval angol a társalgási nyelv, Janine-nal angolul, munkahelyen angolul beszélünk, a film alapjául szolgáló verset angolul írtam, nem is tudom lefordítani, a sakk-verset szintén; próbáltam magyarra tenni, nem ment. Nem tudok angolul írni, mert magyarul gondolkozom. Nem tudok magyarul írni, mert angolul gondolkozom. Nem tudok írni, mert gondolkozom.

A kilátás a repülőgépről ugyanaz, mint a földről. Fel-

hők. Csak itt *le* kell nézni.

Víz alatti táj. Mintha tiszta üveglap borítaná a földet.

Cini, mi van veled? Miért nem írsz? Megsértődtél? Észrevetted, hogy aki könnyen sért, az könnyen sértődik?

Vonaton.

6.30 d.u., szombat, Trier.

Európában áll a levegő. Mindenhol erkélyek, teraszok, kávéházak. „Mész Európába? Csodálatos!!!" — mondják Amerikában. Visszavágynak, mint egy faji anyaméhbe. De az űrkorszakban, amikor rakétákat ejakulál a föld a csillagok felé, fel- és kifelé, nem ezé a békés, kulturált, technikátlan anyaméhé a jövő. Harangszót hallok. Kisvárosi harang Luxemburgban.

Kroki félelemről a repülőgépen. (Amikor 1967-ben mentünk vissza.) Nem mutatom Anikónak, nehogy ráragadjon. Ő még gyerek, nem fél. Leszállás után Torontóban megkérdezi: — Féltél? — Ugyan mitől? — hazudom. Bevallja, hogy ő igen, csak nem mutatta, nehogy rámragadjon.

Filmzenére gondolok a Split Affair-hez. Behunyom a szemem és látom és hallom a filmet.

Ahogy közeledünk Magyarország felé, úgy áll át a gondolkodásom magyarra megint, fokozatosan és önmagától.

1967-ben, kétheti budapesti tartózkodás után, an-

golul szóltam Anikóhoz és ő magyarul válaszolt. Rámeredtem. — Mi van? — Ez az első eset az életedben — dadogtam meghatottan. — Eddig csak az volt, hogy magyarul szóltam hozzád és angolul válaszoltál. (Remélem, most is így lesz.)

Mezők, legelők, tehenek, dombok, erdők, kis házak, emberek, néha egy Volkswagen. Öreg Európa, de szeretlek, de otthonom vagy, de nyugodt vagyok, de béke van bennem. Miért csinálom ezt a hajszát idegenben? Az nem én vagyok. Ez vagyok én, az író, gondolkodó, nyugodt, szépet élvező én, nem a rádiórendező, filmrendező, kandidátus. Azért csinálom, hogy háromévenként visszajöhessek egy hónapra? Tiszta hülyeség!

Lehetne-e ez a táj kanadai? Nem. Lépten-nyomon érzem ösztönösen, hogy nem Kanadában vagyok. De miről ismerni meg Európát? A fapadok, faborítások öreg fából vannak. Amerikában ez mind színes új fából volna. Talán csak a Maritimes-ra, Kanada keleti részére hasonlít még legjobban Európa. Nem, mert ott majdnem érintkezik kelet nyugattal, hanem mert ott a legszegényebb Kanada. Itt kőházak. Ott faházak. Itt patina. Ott új. Itt egy falu egy falu. Ott falu és város közt a különbség eltűnt.

Jutka, otthon vagy? Azonnal gyere ide. Taxival. Én fizetem.

A kupéban kigyúl a villany. Lehet, hogy alagút jön? Igen. Egyedül vagyok egy hatszemélyes, elsőosztályú fülkében. Borzolja a hajam a szél, levegő túr az arcomba, boldog vagyok. Erőt merítek legalább egy évre. Az

volt a baj, hogy 1967-ben csak két évre tartalékoltam erőt és az utolsó évet idegekkel futottam. Béke van bennem. Dohog a kis kávédaráló Trier és Koblenz között. Kint tehenek legelnek, kis patakok állnak, fák párosával pletykálkodnak és alkonyodik.

Itt jobban összegyűrődött a föld. És jobban összegyűrte az embereket.

Anikó. A hegynek is teljes világa van. Szeretném kitárni előtted, te csak a lapályt ismered.

Nem az én elememben élek. Ezért cigarettázom, eszem túl sokat, piszkálom az orrom, stb.

Winningen. Szőlőborította hegyoldalak közt fut a vonat.

Most már tárgyilagosabban jövök haza. És csak most értem meg azt a furcsa, szerelemről szóló versemet, amit három évig nem értettem. Nem emlékeztem, milyen alkalomból írtam, miután Magyarországról visszatértem Kanadába. Most ráismerek: ugyanaz az érzés környékez megint. Szimbólum volt, tudatalatti áttétel. Haza helyett nő.

„Amikor szeretünk,
szeretkezni szeretnénk,
szeretkezésektől
szerelmünk elmúlna,
szívünk szabad lenne
friss új szerelemre.

Szeretni valakit annyit tesz:
szeretni szeretnénk
aki utána jön."

(1967. augusztus)

Ezért kell hazajönnöm újra és újra és sokszor még. Hogy elmúljon a beteg, reménytelen szerelem, hogy ne fájjon többé a sóvárgás.

Most jobban megtartom emlékezetemben a kanadai embereket. A neveket. Az eseményeket. Három évvel ezelőtt teljesen elfelejtettem mindent, ami kanadai. Neveket és angol szavakat és írásaimat, amiket Torontóban írtam, és az életemet. Még a menyasszonyomnak írni is elfelejtettem. Viszont Budapesten minden eszembe jutott — és könnyedén —, amin Torontóban egy évtizeden át hiába törtem a fejem. Nevek, szavak, címek, még telefonszámok is. Most más lesz, érzem. Most összefogom sok magaimat és eggyé leszek. Üzleti folyamatosság.

— Halló, ki beszél?

— Kézcsókom, nagymama. Robi beszél.

— Robi!!!!!!! Hát újra eljött? Gyöjjön ide, ha akar.

— Ma nem tudok, nagymama, csak egy órája érkeztem.

— És holnap?

— Holnap se, mert Gyöngyösre megyek felpikkolni Anikót.

— Micsinálni?

— Ja, bocsánat, már nem tudok magyarul. Elmegyek Anikóért Gyöngyösre.

— Jól van. Jól van. Hát csak gyöjjön, amikor tud...

— Okay. Akarom mondani: jól van. Aa... Jutkával beszélhetnék?

— Hát az magára nyitotta a gázt egy éve, nem tudta? Azt hittem, leveleztek a Lacival.

— Micsinált egy éve? Már nem is értek magyarul. Magára nyitotta a mit?

— A gázcsapot! Öngyilkos lett.

— A Jutka? Meghalt?

— Meghalt hát. Húszéves volt. Nem borzasztó? A Laci és a Kati még mindig teljesen kivannak. Ne is hozza maga szóba nekik, mert rögtön sírva fakadnak. Érti, Robi? Ha ők kezdenek beszélni róla, az más. Megígéri?

— ...

— Halló. Ott van még?

— Megígérem. Majd eljövök. Most...

— Halló!

— ... most nem tudok beszélni. Csókolom.

Először nem értettem. Később sem. Most sem.

AZ OLVASÓHOZ

A repülőgép Bécsig vitt. Bécsből vonaton Budapestre. A Keleti! Egy nap Budapesten, aztán busszal Gyöngyösre Anikóért, aki rokonoknál nyaral. Anikóval vissza Pestre. Nem írok semmit, filmügyeket intézek. Anikó mindenhova velem jön, titkárnői minőségben és fizetést kap tőlem. Miki a Balatonnál üdül, csak Ruttkai mamával beszélek telefonon. Usi néni, Miki „mamija" három héttel ezelőtt meghalt. 1967-ben szívesen látta volna vendégül egy évre 11 éves lányomat, most meg akartam neki mutatni őt megint, tizennégyévesen. A halál nem csak az életet veszi el, hanem az élet értelmét is. Kardos Tibor nyaral. Cini telenfonszámát megkapom Devecseritől, de senki nincs otthon. Cini Leányfalun van, nincs időm kimenni. Néhány barátom azért otthon van. Vadász Gyuri meg van hatódva Anikótól, hogy olyan jól beszél magyarul. Büszke rám, hogy így neveltem. Kalapot le — mondja nekem az egész baráti kör.

Anikónak még három hete van hátra a nyári szünidőből. Tovább. Bécsbe. Aztán a Brenneren át Velencébe. Őrülten fényképezek mindent, ami elém kerül. Hidakat, kirakatokat, olasz büfést, hotellépcsőt, euró-

pai felhőket. Először életemben utazom Európában.

*

Második budapesti tartózkodás. Miki megjött, bemutatom új feleségemet. Panaszkodik rám Mikinek. Kanadában magyar vagyok és mindent a magyar állapotokhoz hasonlítok. De Pesten kanadaivá válok, tovább folytatom a kritizálást és mindent Torontóhoz hasonlítok. Miki megvéd. Idegen vagyok mindenhol, mint annyian a mai világban, idegenségem nem a helytől függ, hanem bennem van, önmagamnak és önmagamtól vagyok idegen, Kanada vagy Magyarország nélkül is. Én közben arra gondolok, hogy ez az idegenségem az oka, hogy mindenütt rögtön otthon érzem magam. Janine elhozta Torontóból Miki levelét, ami elutazásom után érkezett. Miki szemben ül velem, amikor olvasom.

Augusztus

Drága Robikám,

leveled régóta itt fekszik az asztalomon, két-
három naponként kezembe is vettem, most
írok neked — nem válaszolok, mert azt
nem tudok.

Anyám, a Mami meghalt júl. 16-án,
rákban. Eltemettük júl. 23-án, a Farkasréti
temetőben, nem messze attól a helytől, ahol
Max Jani kisfia fekszik. A temetésen ott volt
Gyurka, Jani, Ilosvai Kati. „Mi az Isten van itt?
Teljesen valószínűtlen volt az egész és reméltem,
hogy nemsokára felébredek..." — idézhetném
Zend Róbert leveléből. Valahol keresni kéne
egy „anti-realitást', ami a magunkfajta
„anti-realistáknak" megszerzi a realitásban
való hitet. Hisz az emberek többsége mintha
hinne az életében — Magyarországon és Kanadában
egyformán?! Vagy mit kéne tenni, Robikám?

Majd még írok, szerbusz, barátom, szerbusz.

Miklós

1970. július 27.

Miki, a szavak akkor jönnek, amikor messze vagy,
amikor veled vagyok, nem azok a szavak jönnek, amik
egy márciusi szerdán vagy egy szeptemberi hétfőn
vagy egy
autókiránduláson Québecben vagy egy firenzei
pályaudvaron akaróztak, más szavak jönnek, csak
amikor megint
én ott leszek és te itt, jönnek majd újra az igaziak...
Ma hajnalban Klagenfurt után elmondtam neked
félálomban,
hogy félek, mindentől félek, sikertől, nőktől, az élettől
általában;
négy héttel ezelőtt Budapesten, amikor te Balaton
mellett pihentél,
anyádról beszélgettem veled és emlékeztem a régi szép
időkre,
persze nem tudtam „kondolálni", csak visszaidéztem a
múltat,
könnyek voltak szememben, pedig egyedül voltam a
szobában;
Gyöngyösön nemrég eldicsekedtem neked, hogy mi
mindent
csináltam. amióta nem láttál; egy éve pedig, amikor
hallottam, rosszul nézel ki, aggódva kérdezgettelek, mi
bajod;
Stratfordban is gondoltam rád; egyszer meghívtalak
Kanadába;
egyszer Marcel Marceauról meséltem; egyszer írtam
egy levelet,

azaz verset neked, aminek a címe az volt, hogy levél
neked,
de ezt a levelet nem értem rá elküldeni, más leveleket
meg sem írtam,
sok levelet csak elmondtam magamban, aztán
elfelejtettem őket,
gyakran panaszkodtam, hogy ott élek és nem
Budapesten, néhányszor
próbáltalak meggyőzni, hogy Usi néninek nem volt
igaza,
amikor három évvel ezelőtt visszahívott és azt is sokáig
el akartam mondani, de mindig elfelejtettem,
hogy milyen érdekes volt Siófokon figyelni a két mama
harcát,
hogy ki volt hűtlen először, az én fiam vagy a te lányod,
az én lányom vagy a te fiad, és hogy mami azt mondta,
ami annyira bennem ragadt:
„Hej, ha Béla látta volna Mikit dicsősége teljében (sic!),
bizony sose akart volna kimenni!"
Igen, a szavak, a szavak, ha mondom neked, tebenned,
ha nem mondom, bennem felejtődnek el, de ha
megőrzöd is őket
és én is a tieidet, akkor csak mi felejtődünk el velük
együtt,
így hát nincs sok értelme beszélni valamiről, hiszen te
úgyis tudod és én úgyis tudom,
együtt lenni és felkavarni az emléket, hogy mi legyünk
újra az emlék,
talán egyedül ennek van értelme, lenni húszévesnek
újra
és nézni előre és várni, hogy jön az élet, ami úgy jött,
hogy hátra kell néznünk most, amikor már tudjuk,
mi volt, ami jött,

de amíg emlékezünk arra, aki nem tudta, mi jön,
elfelejtjük, ami jött és ettől lesz jó, ami van,
amíg emlékezünk...
Egyébként a legnagyobb bizonytalanságban ülök itt
most
a bécsi magyar követségen és nem tudom,
megkapom-e
a kereskedelmi vízumot és azt se tudom, hogy
megyek-e egyáltalán Magyarországra és azt se tudom,
hogy mi történt közben Torontóban és azt se, hogy ma
éjjel
hol fogok aludni és azt se, hogy a repülőgép,
amin Anikót ma reggel hazaküldtem, szerencsésen
megérkezik-e
és azt se, hogy örülni fogok-e neked, amikor majd újra
látlak
vagy csalódni, és azt se, hogy mit csinálok
a jövőben és azt se, hogy ha akármit is, akkor minek,
és azt se, hogy hány schilling van most a zsebemben és
azt se,
hogy mikor halok meg

Bécs, 1970. aug. 24, hétfő

A KÉK FÜZETBŐL

Mi jöhet még?
Új stílus...?

Már túl vagyok a real -
ideal i
material z
klasszic m
romantic u
futur s
kub o
szürreal n
stb.

most már csak az jöhet, hogy nem fogom leírni

A csend
mélyén szunnyad a rend

Bécs, szeptember

*

A különbség a mai költők és én köztem az, hogy ők értelmetlen szavakkal fejezik ki az élet értelmét, én meg értelmes szavakkal az élet értelmetlenségét. Cini Epepéje is ilyen, azért szeretem. Minden halál-logikus benne, de az egész mégis egy zűrzavar, mint egy szerelem, mint egy európai utazás, mint egy forradalom, mint egy ország. Mint az élet. Az életnek van egy epepe-aszpektusa. Mindenhol állandóan epepék történnek.

Vonaton München felé,
szeptember

Kardos Tibornak

Idegen vagyok idegen hazában
Idegen lettem a saját hazámban
Egy világban mely merő idegenség
Hiába élek, nincs magamra mentség

Idegen szavak görögnek a számban
A tükörben idegen arcra nézek
Élek egy valószínűtlen világban
Körülöttem idegenek a tények

Ki szivárzó / egykoron szavaknak harmatával
tetézted a világmező füveit garmadával

most üres üszköt nézel

Szitán csorognak / zuhognak rajtam át a tények
s a létet szavak nincsenek jelentsék
szavaimhoz egy lét amelyben hűtlen
élek

A tényeim valószínűtlenek
a szavaim eszmémhez hűtlenek
a tükörből idegen arc mered rám
akaratomtól független a pennám

Elfogytak már mik a törvényt jelentsék

Töredék lett a számban a világ
egy törvény helyett kusza porcikák
sötét odúban bóbiskol a szentség

Az ablakot köd ülte meg
Az Eiffel-torony tetején
két lámpa forog és remeg

Nem találom enmagam enmagamban

esetlegesek eseményeim
valószínűtlenek a tényeim

Páris, szeptember

AZ OLVASÓHOZ

Harmadik budapesti tartózkodás. Teljesség. Boldogság. Egyedül, gyerek, feleség, Torontó nélkül. Egyedül, mint régen. Mikinél lakom. Találkozás mindenkivel sokszor. Három és fél hét. Majdnem minden este színház, mozi. Barátok, ismerősök, régiek, újak. Minden érdekes. Mindenki vár, hiányol. Tizennégy éve nem látott embereimet kutatom fel. Mindenhova taxival. Szerkesztőségek, könyvkiadók, filmgyár. Olyan, mint egy nagy meleg fürdő. Szeretet-fürdő.

1970. ősz.

A KÉK FÜZETBŐL

Megjöttem,
de mindenki dolgozott tovább.

Lebegek — felelősség otthon maradt — ez álom!

*

Lacival sétálunk a Városligetben Gundel-vacsora után. Hosszú, őszinte beszélgetés. De én többet tudok, mint amit ő elmond — még Jutkától. Bevallom neki, szemére hányom, hogy már nem annyira őszinte, mint valamikor. Nem tud rögtön olyan lenni, védekezik, az időbeli űr miatt. Legyek türelmes. Csak fokozatosan tud őszintévé válni. Kényelmetlen pillanatok. Néha úgy érzem, jobb lenne levélben folytatni, mint személyesen. Pedig éveken át leveleinkben erre a beszélgetésre vágytunk. Személyes jelenlétünk zavarja a közlés tisz-

taságát. „Táncolni szeretek, csak a nő zavar — lábamra lép."

*

A kapitalizmus kegyetlen
a tőkések jóságosak

A szocializmus jóságos
de a főnökök kegyetlenek

*

A szocializmusban nem lehet igazán boldogtalannak lenni: átváltja apró bosszankodásokra a nagy tragédiákat.

*

Verának

Annál hogyha hiányzol
mikor én ott vagyok te itt
csak az rosszabb hogyha hiányzol
mikor én itt vagyok s te is itt

*

TE

Ha azt mondom Te
nem terád gondolok
hanem arra akire gondolok

Ha azt mondom Te
nem énrám gondolok
hanem arra akire én gondolok

Ha azt mondom Te
egy énemre gondolok
akiben egy másik énem hisz.

*

Amikor régen Pesten éltem,
mindig szerettem volna nem Pesten élni
és visszajönni egyszer Pestre
fényesen, pénzzel, előkelő idegenként

Most itt vagyok Pesten
és arra gondolok
hogy milyen jó volt régen Pesten élni
és otthon lenni itt
nem így, pénzzel, előkelő idegenként

Arra is gondolok
hogy ha majd Pestre jövök egyszer
de aztán eszembe jut
hogy már itt vagyok

*

Akik helyemen állnak most. Ami én lehettem volna: mások lettek azzá. Párral találkoztam.

*

Az élőhalott a hákban. „HA".

Millió lehetséges élet közül csak egyet valósítunk meg, a többit megöljük. Mindenki csak egy élő, de millió halott. Hordozzuk magunkban ha-életeinket, mint mázsányi koloncot, tele vagyunk szemrehányással önmagunk iránt, „ha akkor én...", „pedighát lehettem volna...", „de kár, hogy amikor...", „hej, miért is nem...", „bizony akkor kellett volna...", „de nagy marha voltam..." érzésekkel. Feltételes jelenek. Élőhalottak vagyunk, kicsit élők, nagyon halottak.

*

Mikivel egyik este beszélgetünk az élet értelméről, amit nem lehet addig megtalálni, amíg a világegyetem kínzó végtelenségének rejtvényét meg nem oldjuk. Része vagyunk valaminek, de ha az egész értelmét nem tudjuk, akkor hogyan ruházhatnánk értelmet a részre és hogyan illeszthetjük az egészbe, harmonikusan? Miki elmondja, hogy egy ismerős kisfiú és apja közt a következő párbeszéd folyt le:

— Apu, a csillagokon túl mi van?

— Csillagok.

— És azokon túl?

— Csillagok.

— És azokon is túl?

— Csillagok.

— Hát akkor mire jó?

Kisgyerek vagy legbölcsebb filozófus — ember ennél tovább nem juthat. Csillagok, csillagok, csillagok.

Megoldás csak a hívő számára van: Isten. Az emberformájú óriás, aki mellett nemcsak a világ és az ember nagysága törpül el, hanem jelentőségük is. Isten más szóval azt jelenti, hogy csillagok, csillagok, csillagok, de azért mégis jó valamire. Hogy mire, azt a mi törpe értelmünk (mely mellesleg az isten-fogalmat teremtette) fel nem érheti. Isten annyit tesz, mint elfogadni, hogy nem értjük. Vagyis inkább vigasz, mint megoldás.

És bár mindketten hitetlenek vagyunk, mégis hiszünk. Miki befelé néz és az egyénisége kagylógörbületei mélyén búgó folytonosságba hallgatózik, létezése üres arcát keresi, amelyen csak álarcok napjai, gondolatai, hangulatai, szerepei. Én pedig követem a Hang parancsát és élek, írok, játszom mindennel, ami kezem ügyébe kerül, hanggal és képpel és betűvel és anyaggal és baráttal és nővel, mert bár tudom, hogy minden értel-

metlen, alkotásom értelmében nem kételkedem.

*

Mikinek elmondom: Most már látom, hogy ez a három hónapnyi Európa nem egy egyenes vonal volt, hanem egy hurok. Visszamegyek Torontóba és minden ugyanott fog folytatódni.

*

„Hurok" félrevezető szó. A hurok tartalma szabadság. És az egyenes vonal a monoton börtön.

*

Pénteken tudtam meg, hogy Devecseri halálán van. Megbetegedtem. A hidegtől? Elkaptam a halált. És hétfőn kell menni vissza. Ez is letört. De hétfőn elhatározom, hogy még két napig maradok. Két napig boldog vagyok.

Budapest, október

HARMADIK KÖTET

Toronto
1970. november

AZ OLVASÓHOZ

Újra Torontó. Teljes letargia. Itt másnak kell lennem. Itt mindenki más. Nem tudom elfogadni ezt a másik önmagamat. Nem akarom látni az itteni barátaimat. Teljes szellemi impotencia. Egy hétig kell várnom az első versre. Aztán megjön az első magyar vers, egy nappal később az első angol. Kicsit erőlködöm is, hogy jöjjenek, mintha császármetszéssel írnám őket. Pedig ez nem jellemző: általában úgy írok, hogy engedek a kényszernek, a vers önmagát írja az én kezemmel. De a napok legnagyobb részében csak ülök vagy fekszem vagy nézek. Nem csinálok semmit. Csak apró adagokban tudom bevenni újra régi életemet. Csak akkor megyek be a Rádióba, amikor már harmadszor telefonálnak türelmetlenül. És csak hagyom kavarogni, kavarogni, nem erőszakolom magamat, hogy csináljak valamit, hogy visszatérjek. Emlékszem újra és újra és újra. De nincs hiányérzetem. Elég volt Európából, elég volt az utazásból. Nem maradt vissza semmiféle űr. Persze nem az utolsó látogatás volt, de ahhoz, hogy újabb legyen, új hiányérzetet kell gyűjtenem. Minden éles és jelenvaló, nincs foszló köd-emlék.

November.

NEM VONAL HANEM HUROK

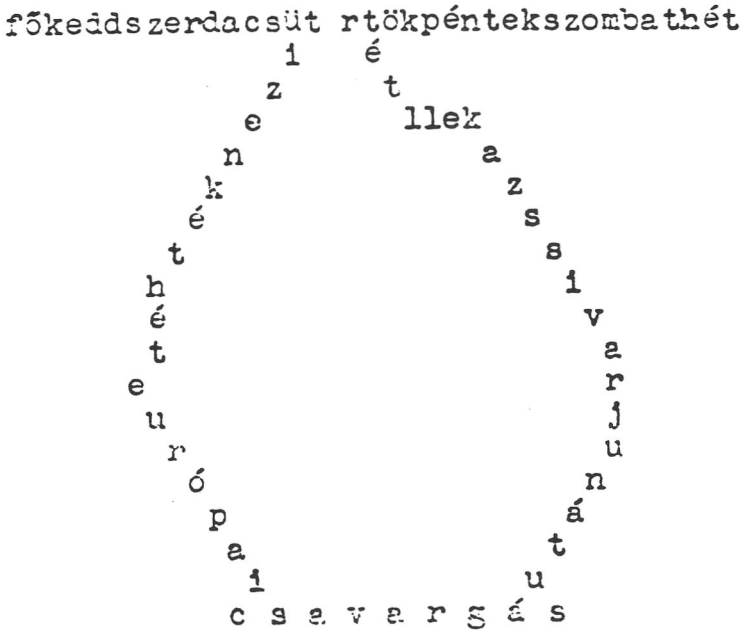

November 7.

TALÁLOMRA

Gömbölyű szavak bugyborognak az
emlékezettelenség mocsarából
Piros törökparadicsomok és arany narancsok most
kezd formálódni a lánc
Nem nem nem akarom csak jöjjetek ellenőrzés nélkül
lássuk mi marad
Ha levetem értelmem ruháját meztelen magamat
akarom látni
Aurica Lili egy szakadék egy csont a füst a Gabi
aki meghalt
Pedig előtte még telefonáltunk és egy olló az asztalon
de szemem behunyom
Pozitív semmi téged akarlak látni és megfogni
aki bennem vagy minden szó alatt
Ababu ababu hatokár hava lenni ó ez csak gyatra
utánzás
Boldogság mi az semmiség nincs az se Veronika
ölelés bársonyos szemek
Elég elég elég a belső napom kihűlt az élősdi
gondolatok kihalnak
S a testi lét majd követi hervadni a lelkit
nincs energia ami sugárzik

November 11.

Férfi ő
hogy lehullt
meg nem szé
megtermé

de az ám
a ruhám
gyenített:
kenyített

ESCHERNEK

A MŰVÉSZ KEZE azt rajzolja, hogy

A MŰVÉSZ KEZE azt rajzolja, hogy

AJÁNLOM

*

arról írok, hogy

arról írok, hogy

EGY TÉMA KÖRÜL

KÉT GÉP

a falióra TIK
a szívem lükte TAK
most összeolvadnak
vajon melyik fog tovább tartani

CSEND-PÁR

Óra mondja TIK
Szívem mondja TAK
Összefonódnak
Özvegy lesz egyik

A CSEND IKREI

az óra TIK
a szívem TAK
az egyik majd
özvegy marad

SPONTÁN SOROK

Írdogálok sírdogálva
Sírdogálok írdogálva
Dűlnek terveim dugába
Világomat viszi kánya

Öltöztetem ösztöneim
Ritmuscsizmás rímruhába
Málló múltam egyengetem
Jövőm jegét melengetem

November 22.

VALLOMÁS

V.-nek.

Csókod fekete kút mélyére leszállok
Nincs veder ámde felül ráhengergették a követ

November 22.

ELALVÁS

Álom-hullám nyaldossa körmeim
bokámig surran térdemig csapong
combom özönli derekam kavarja
mellemet dönti füleimbe harsog
szememre hull s a dagály elborít

November 23.

LEVELEK V.-nek

Én itt.
Te ott.
Fáj.

*

Írsz még?
Én igen.
Te mit?
Én ezt.

November 27.

L E L E L E L E F

NEGYEDIK KÖTET

Toronto
1970. december

Budapesten sétálva egyszer
arról képzelődtem,
milyen jó lenne egyszer
sétálni Budapesten

December 3.

EL NEM MÚLÓ

Ott voltam én és mégsem voltam ott
honvágyam ugyanúgy tovább nyomott
a régmúlt után mikor Éva arca
ránctalan volt s a kisgyerek után
ki én voltam s a többiek után
kik halálba vagy új életbe haltak
s a Kálvin téren a szobor után
s a hároméves Kiskati után
ki most húszéves és gyereke lesz
s anyukám főzött a konyhában
s Öcsi után a Népszínház utcában
ki azóta Los Angelesben él
s Ibolya után a szerkesztőségben
s Szilvia után a Verpeléti úton
s a vágy után amely nyugatra hajtott
s a vágy után hogy egyszer majd nyugatról
idegenként sok pénzzel visszatérjek

Szerettem volna vágyni Pest után
de nem tudtam mert ott voltam megint
boldogtalan voltam mert nem lehettem
boldogtalan mert végre boldog voltam
honvágyam volt a honvágyam után

December 3.

KIS SÍRÁS AZ EGYETEM TÉREN

Éppen le akartunk lépni a járdáról, kislányom és én,
mikor az eső, mint billentyűkre a művész keze,
lecsapott
s az Esz-moll ég egy perc alatt G-dúrba modulált.
Az úttesten nők, férfiak, öregek, gyerekek szaladva
igyekeztek az eresz alá. Mi is behúzódtunk.
Minden kristálytiszta lett: frissen-fürdetett símabőrű
angyalok
gömbölyödtek a tér túloldalán álló százéves lakóház
homlokzatán,
csillogó fekete lett a járda, éles kontúrok tükröződtek
a zuhogó esőszálaktól verdesett friss pocsolyákban,
első díjat nyert fényes fekete-fehér fotóvá vált az
utca,
nyalkán szikrázott az új híd, karcsú két íve fölött a
szobor
élesen emlékezett Szent Gellértre, üveggé
varázsolódtak a villák a hegyen.
Minden kristálytiszta lett bennem is: hirtelen tükrévé
lettem a tájnak
„Nézz körül, Anikó — látod ezt — nézd, ez egy
város —
nézd a hepehupás út százéves kövezetét és nézd a
síneket —
a mosolygó koboldokat a házon — nézd, ez a város —
látod itt éltem én itt voltam gyerek itt voltam fiatal —

nézd a fekete járdát — ugye nem érted — nézd, ez a
város
az én városom — nézd a cipelő asszonyt, a bácsit
esőkabátban,
ernyőtlen, záporral dacoló fiatalokat, a villamost,
ahogy döcögve tovanyikorog
ez az én városom — nézd a híd büszke ívét és fölötte
a szent szobrot — ugye nem érted..." Anikó nézte a
várost
és nem értette, de hogy hangom elcsuklott és az
arcomon is megeredő
könny-esőre nézett és ziháló mellemre és sírásban
eltorzult
boldog, felszabadult, nevető szemeimre, melyek
némán tovább beszéltek,
hirtelen megértette, hozzám simult, nyelt és rám
nézett: „Így szereted?"

December 3.

EGY REGGEL: EMLÉK

Hát igen csak napok vagy órák kérdése hogy meghal
a Gabi
(mondta Miki és a semmibe nézett ahogy ágyán a
felpolcozott párnákra dűlve
félig feküdt félig ült készülő kéziratával ölében)
Én is mindig annyi idős koromban akartam meghalni
mint Goethe de látom már nem fog menni túl nagy a
nyomás
Kint sárgálló házak fölött szürkén sóhajtott az
októberi ég
s a nagymama behozta a vajas zsemléket s a jó illatot
gőzölgő feketekávét.

December 3.

GABI

Írnom kell róla is és nem tudom miért,
nem volt soha barátom csak barátaim barátja.
Talán, mert fiatal volt, mint én vagyok.
Talán mert kedves volt, mindenki szerette.
Talán, mert véletlenül kétszer beszéltem vele
telefonon.
Szeptemberben felhívtam, hogy adja meg Cini titkos
telefonszámát,
meghívott magához vasárnapra, de el kellett utaznom,
októberben felhívtam újra, hogy most vasárnap
kijönnék,
most nem jó, öregem, kórházba megyek, valamit
kivesznek a hasamból,
majd ha kijöttem... de három nap múlva a
szerkesztőségben
mondja valaki, hallottad, a Gabinak csak napjai
vannak,
csak órái, mondta valaki másnap, a felesége próba
közben
sírva fakadt a színpadon, már nincs magánál, csak
nyög, mintha valami messze
fájna valaki másnak, amit ő érez itt.
Fáj nekem ez a Gabi-ügy és nem tudom, mi fáj és
miért.
Talán, mert csak telefonon beszéltünk és nem
találkoztam vele s most már

nem találkozom vele soha többé, talán a szép, együtt
töltött órák
hiányzó emléke fáj, hogy nem emlékezhetek arra
soha
ami nem történt, talán a szavai fájnak,
amiket mondott volna, de nem mondott és amikre
emlékezhetnék, de nem emlékszem, fáj nekem olyan
messziről,
mint neki az a fájás, amitől nyögött a kórházi ágyon.
Talán az fáj, hogy most már tudom, hogy
szeptemberben, amikor beszéltünk,
már valahol elhatározódott, hogy októberben
elvégeztetik,
jókat nevetett még és jókat mondott, akárcsak én most,
pedig talán már valahol elhatározódott a dátum
nekem is.
Úgy érzem valahogy homályosan, hogy pusztán a
tudattól,
hogy neki rákja van, el lehet kapni a rákot: úgy érzem,
elkaptam tőle a halált ott Budapesten, amikor
megtudtam
és nem tudok most már soha többé megszabadulni
kezéből.
Látom a hasában alattomosan gunnyasztó duzzadt
várakozást,
feketére torzult sejteket táborozni a hosszú északsarki
bőregű télben,
kés cikkan, fröccsen a vér, a világosság harci riadót
fúj,
rohamra szöknek a sejtek és a vér sarkantyús árján
tovahajóznak,
elözönlik a testet, — így látom, — szétrobban benne
a rák,

szétrobbant, mint a létezés űrében embrióra kushadt
galaktikák
robbannak szét és tágulnak ifjú világok,
megzáporozva az űrt,
így robbant széjjel valamikor fajtánk is e
veszélytelen golyó ráncos hátán,
megszennyezve a tiszta mezőket, a tengereket és az űrt,
de az űr bosszút áll a robbanásért és mindenegyesbe
elülteti a magot,
hogy szétrobbantsa, ha úgy leli kedve és elmúljon a
kusza betegség.

December 3.

RAGÁLY

Mikor meghalt, én beteg lettem
(hisz majdnem egykorú velem)
az orvos megvizsgált aggódva:
e bacilust nem ismerem.

Hogy végzett vele, tovarebbent
és nagy ívben mellemre szállt...
mikor meghalt, én úgy éreztem,
elkaptam tőle a halált.

December 3.

Minden megírott vers után
marad egy megíratlan —
Minden kimondott szó után
marad egy kimondatlan —
Minden elvégzett tett után
marad egy elvégzetlen —
Minden megélt élet után
marad egy megéletlen —

December 5.

csak ez a hang bennem ne beszélne szakadatlanul

könyvek ezreit faltam fel hogy válaszoljak
kérdéseire
fehér fekete barna testeket öleltem hogy
elhallgattassam
verseket fontam hurokul láthatatlan nyakára
vitatkoztam hogy túlkiabáljam
alvásba zuhantam hogy ne halljam
tarka utazásokkal próbáltam elhessegetni
dolgoztam idegen érdekekért hogy a fülem
megsiketítsem

de a hang tovább beszél

December 5.

BALLADA AZ EMBERRŐL AKI VISSZAFORDULT

Egy vasárnap — negyvenkilencedik születésnapja
után pár héttel lehetett —
reggeli közben eltűnődött, mi jöhet még, ötven, azután
hatvan, mi jöhet még, sokasodó ősz hajszálak a fején,
gyakorodó ízületi fájások karjában, térdében,
vállaiban,
emésztési zavarok és kudarcok az ágyban, lebiggyedt
női szájak,
mi jöhet még, talán sétabot, ez a kívülre helyezett
pót-hátgerinc,
köhögések és pasztillák, amikre ráhagyja a küzdést,
amit
eddig testének mélyei láttak el, mi jöhet még,
reszkető kéz és remegő fej,
barátok ritkuló serege, szaporodó fejfák platánok alatt,
egyre kevesebb terv és egyre több emlék,
egy papírra három szót firkantott,
„nem akarok megöregedni",
felállt és megfordult,
visszament negyvenhétéves korába először,
haja megbarnult,
negyvenöt éves lett aztán, gyereke még nem kezdett
kamaszodni,
imádták egymást, most már tetszett a játék,
tartása egyre egyenesebb lett, lábai megizmosodtak,
fáradtsága oszlott,

sietett vissza a negyvenbe, második felesége ekkor
huszonöt éves volt, viharosan szeretkeztek a
nyöszörgő vaságyon,
harmincnyolc lett, a néger nő szerette, éjjel az
ablakon ugrált
be hozzá és ki tőle, nehogy a szomszédok
pletykáljanak,
csillagászati könyveket olvasott ezidőtájt és
természettudományos verseket írt,
utána — harmincöt — egy húszéves szűzlány egy
északi tónál,
már rohant — harminckettő — jött a Másik,
a nagy szerelem,
két évig lángoló ihletben felizzó versek sugárözöne,
most érdekes évek következtek, munka és lelkesedés,
küzdés az emberiségért,
huszonhat lett, megnősült, aztán elfelejtette első
feleségét,
sovány lett, séták jöttek a fasorban, csókolózások
kapuk alatt,
láblógálások a folyóparti lépcsőn, elérte a húszat
nemsokára,
egy sejtelmes gyönyörű éjszakán visszanyerte
a szűzességét,
egyetem, majd érettségi, elkezdte az iskolát,
feltámadt édesanyja,
apja nyugdíjból munkába vonult, gyér haja évről-évre
bolyhosodott,
ó boldog nyaralások, kamaszkor, az első vers,
holdvilág-partik a réten,
csillagok a táguló égbolton, úszások, leszokott
a cigarettáról,

egyre lázasabban lüktető vér az erekben, minden oly
egyszerű lett,
megszerette a mákostésztát, már nem volt túl édes és
utálta
a gombát, rossz lett beleharapni, a spenótnak zöld
fűíze lett,
már újra az ágyba pisilt, mindenki becézte,
megkapta az első rövidnadrágot, lányosra kezdték
fésülni a haját,
dús fürtjei szőkén hulltak vállára, ó édes csecsemőkor,
aztán már csak arra a hétre emlékezett, amiben élt, az
előzőre nem,
aztán csak arra a napra, az előzőre nem,
aztán csak arra a percre, az előzőre nem,
aztán már semmire sem, kettévált a sötétben,
kettőből sokká vált, sejtekké, amik szertemocorogtak,
parányokká, amik szertezuhantak, szerte a csillagok
felé,
szétlövellt millió irányba, ő lett az egész világegyetem,
de az élvemaradók azt hitték, eltűnt, azt hitték,
megölte magát,
azt hitték, hogy a papírszelet, amit a konyhában
találtak,
„nem akarok megöregedni" volt a búcsúlevele.

December 5.

AUGUSZTUS—OKTÓBER—DECEMBER

1.
Tudod, magyarázza Cini, széthajtva a gallyakat,
amint a kertek alatti ösvényről az országútra kilépünk,
apám nem tudott bekerülni a nemzetközi irodalom
vérkeringésébe, nem tudott és már sose fog,
tudom, pár írását lefordították utólag, de az nem
ugyanaz,
nincs ott a múltban, nem hat a mára, nála
kisebbeknek sikerült,
kis ország nagy írója volt és marad már,
nem a nagyvilágé.

2.
Az az érzésem, hogy mindez csak üres ígéret
— mondja telefonon John, a kiadó igazgatója —
Kanadának kellesz, nekünk itt érdekes vagy,
új szín a soknemzetiségű csokorban,
otthon nem kellesz, de ne törődj vele,
mit számít egy tízmilliós kis ország.

3.
Az egyik beszélgetés augusztusban volt,
októberben a másik,
decemberben ideglabirintusaimban egymásra találtak,
itt élek a nagyvilágban és minden vágyam az, hogy
egy kis ország
irodalmának vérkeringésébe bekerüljek.

December 7.

KEDD

Megvettem Bécsig a jegyet, kilépek a jegyirodából.
Tehát holnap.
Hirtelen mindent átölelő nagy csend terebélyesedik
szét.

Csend.
Velence, Róma, Firenze, Páris, Bécs zsivajai elülnek.
A három hónapja lázasan futó kíváncsiság motorja
leáll.

Holnap. Csend.
Villamosok zörögnek. Tömeg nyüzsög a Vörösmarty
téren.

De csend van.
Asszonyok fecsegnek az espressók teraszain.
Taxik csikorogva fékeznek a pirosnál.
De csend van.
Már nem kell sehova se mennem, mindent elintéztem.
Nem kell beszélnem senkivel.
Nem kell sehova se telefonálnom.
Nem kell senkit se megcsókolnom.
Nem kell több ígéretet betartanom.
Senki se vár. Nincs több felelősség.
Csend van.
Az ítélet kimondásától a halálbüntetés végrehajtásáig
van ilyen csend.

Holnap reggelig szabad vagyok.
Ez a délután az enyém. Körülnézek.
Madách-tér. Kiskörút. Emberek. Egy régi ház.
Alkonyodik.

Lefényképezzem? Megnézem a gépet, itt lóg a
nyakamban.
Még két kocka. De hátha csak egy. Kell még talán.
A vonaton. Bécsben. A repülőn.
Alkonyodik. Tudom már.
Elmegyek apámhoz, anyámhoz és lefényképezem
kőben vésett neveiket.
Eddig nem értem rá, de most már szabad vagyok.
És csend van.
A vaskapu bezárva. Bent zöld csend. Csak holnap
nyitják ki újra.
Akkor már messze leszek.
Visszasétálok a Madách térre, hogy lefényképezzem
azt a házat.
A fénymérő kis mutatója már nem mozdul. Esteledik.
Becsukom a gépet.
Lassan sétálok. Mindegy, hogy merre. Hallgatom a
lármát kívülről.
A csendet belül. Most hová?
Egy telefonfülkéből telefonálok. Épp indulnak
valahová.
Még egyet telefonálok. Csenget. Nincsenek otthon.
Mindegy. Jól van ez így. Majd jövőre.
Még látom őket. Mindegy. Jól van ez így.
Leülök egy padra és szomjasan iszom a jelen
pillanatokat.
Jönnek. Mennek. Mondatfoszlányok. Nem értem. De
nem is fontos.
Csak a jelen pillanat fontos. Ez a levél, ami most az
ölembe esett.
Ez az arc. Ez a láb. Ez a szó. Ez a mosoly. Én, itt.
Hűvösödik. Már égnek a lámpák az utcán.
Zajlik az élet. Holnap este ilyenkor is zajlani fog.

Holnap este ilyenkor már valahol Európa szívében
robog majd vonatom. Átszállás. Koffercipelés.
Gyakorlati dolgok. Menetrend. Csatlakozás.
Várakozás.
Holnap este ugyanitt ugyanígy fog lüktetni minden.
Holnap este senki sem veszi észre, hogy nem vagyok itt.
Felállok a padról. Indulok hazafelé. Este van.
Közöny van.
Nem jó. Nem rossz. Nem élvezem. Nem fáj.
Ballagok. Baloldalamon egyik ház a másik után.
Jobboldalamon egyik fa a másik után.
Csak ez van. Emelem lábaimat. Bal-jobb. Egymás után.
Jövőre. Igen. Kipp-kopp. De már nem hallom a csendet.
A hang, az a régi hang bennem megtört és beszél
tovább.
Nem jó, mondja. Nem fáj, mondja.
Egyik ház a másik után, mondja.
Egyik fa a másik után, mondja.
Kipp-kopp, kipp-kopp, kipp-kopp, mondja.

Így telt el utolsó fél napom Budapesten.

December 8.

COITUS

kezdődik a jelen pillanata
bizsergés
ó igen emberek vagyunk emberek a földön
feszülés
nem gondolkodni
görcs
rángatózni rángatózni
most
ó zokogó platánok velence úszó városok
csend

a világ szörnyű értelmetlensége

COITUS

egy dal zeng melynek nincsen szövege
egy dal zeng melynek nincsen dallama
egy dal zeng mely nem füllel hallható
egy néma dal és testünk rá a visszhang

December 11.

COITUS

Forrás csorog —
Forrás csorog, ér csörgedez —
Forrás csorog, ér csörgedez, patak rohan —
Ér csörgedez —
Ér csörgedez, patak rohan —
Ér csörgedez, patak rohan, folyó vonul —
Patak rohan —
Patak rohan, folyó vonul —
Patak rohan, folyó vonul, folyam hömpölyög —
Torkolat robog, zuhog, ömlik, kavarog,
örvénylik, zokog —
Tenger ring — tenger ring — tenger ring —

December 11.

COITUS

forrás ered
ér pityereg
patak csorog
folyó ömlik
folyam zuhog
torkolat zokog
óceán mosolyog

December 11.

COITUS

Én forrás csorgok,
  ér csörgedezem,
patak lettem, rohanok,
  folyó vonulok.
Én folyam hömpölygök,
  torkolat zuhogok,
tenger ringok,
tenger
        ringok,
tenger
ringok,
ten
ger
ring
    ten
    ger
    ring
        ten
        ger
        ring
            t
                e
                    n
                        g
                            e
                                r

KÉT ÉN

Mikor átléptem a határt,
eltűnt a világegyetem,
magyar mezők robogtak a vonat mellett,
magyar erdők, magyar falvak,
magyar szénakazlak és hepehupák,
magyar dimbek-dombok és magyar
parasztok, magyar bajusszal —
Budapesten embertől-emberig mentem,
magyarul szóltam és magyarul válaszoltak,
magyar családok ügyeiben tájékozódtam,
magyar televízió magyarul tárta fel
a magyar horizontot és magyarul
gondolkodtam és magyarul éltem
a magyar lakásokban, a magyar utcákban,
magyarul csókoltam a magyar kislányt és a magyar
asszonyt,
magyarul magyaráztam és gyorsan feledtem
mindazt, ami közben nem-magyarul történt velem,
magyar ételt ettem és magyarul örültem a magyar
örömöknek,
magyarul fürödtem és magyarul dühöngtem a magyar
dühöngnivalókon,
magyarul voltam boldogtalan, mint valamikor rég
és magyarul boldog, hogy újra úgy lehetek
boldogtalan, mint valamikor rég.

Mikor átléptem a határt,
eltűnt a társadalom,
angolul mosolyogtak a tisztviselők és én
angolul viselkedtem,
angol légüres tér fogadott és angol magányom
határtalan boltján újra feltűnt
a világegyetem, amelynek kellős közepén
— feleségestül, gyerekestül, barátostul együtt —
egyedül ülök íróasztalomnál és angol napok,
csillagok, galaktikák, quasarok és pulsarok
a legközelebbi szomszédaim.

December 15.

KÉT VISSZATÉRÉS

Három évvel ezelőtt visszajöttem,
elkezdtem írni, de a harmadik
oldalnál tovább nem jutottam.
Még fájt.
Egy héttel később elővettem,
újrakezdtem, de néhány sor után
abbahagytam — még fájt.
Egy hónappal később,
fél évvel később
és megint és újra meg újra
töredékbe törte könyvem a fájdalom.
Mint növő kristály az oldatot,
ette föl a művet maga körül
és nőtt és lett belőle vágy,
vágyból sürgetés,
sürgetésből akarat,
akaratból elhatározás,
elhatározásból jegyek, pecsétek, papírok
és hazautazás és — Haza.

Most újra visszajöttem,
a görcs eloszlott,
a gát felszakadt,
írok.
Már nem fáj:
velem van.

December 15.

ÖRÖKSÉG

Isten, mennyország, szférák zenéje, angyalok, Sátán,
pokol, tűz, manók,
égig érő fa, sárkányok, másvilág, kacifánt.

Halandók találták ki mind
s hogy szívük azt mondta
Pakk,
befejezték.

De beteg agyuk lázálma itt maradt velünk.

És minden egyes újra kezdi újra
s a szív azt mondja
Pakk.

Örökbehagyjuk kacskaringós szivárvány képzeteinket,
ó de szomorú,
ó de gyönyörű.

A valóság önmagában elviselhetetlen,
fantázia nélkül nem érdemes.

Beszélni kellene a világgal
és megérteni az ő fantáziáit.

December 15.

KÉT MESE

Kristályég, hétfejű sárkány, Szkilla s Karibdisz,
Sátán és Pokol, Isten
és mennyország, angyalok, ördögök, kacsalábon
forgó kastély, mesefa,
lélekvándorlás

Nincsenek

Csak Homérosz, Mózes, Buddha, Szokrátész, Jézus,
Milton, Mohammed,
Andersen élt

És halt

De mi mesét szopunk és mesétől növünk és mesévé
növünk, mi vagyunk a mese

Hisszük: mese a világ amit mi álmodunk
Pedig mi vagyunk a mese amit a világ álmodik

Hisszük: meséink nélkül a világ nem volna elviselhető
S nem halljuk a világ meséit

Talán majd egyszer felnövünk
és akkor elviseljük a világot mese nélkül is

Talán majd egyszer a világ is kinövi meséit
és akkor mi már nem leszünk

December 15.

NEMZEDÉKRŐL NEMZEDÉKRE

Mesékkel áltattak minket szüleink,
mesékkel áltatjuk gyermekeinket:
mi vagyunk a mese, amit mond a világ.

Ha felnövünk, majd elfeledjük a mesét
és valóság lesz a világ.
Ha felnő a világ, majd elfelejti a mesét
és mi már nem leszünk.

December 15.

A VILÁG MESÉJE

Volt egyszer egy Ember,
Felmászott a fára,

(Felmászott a fára,
Bábelnek tornyára.

Bábelnek tornyára,
a Nagy Hegy ormára.

A Nagy Hegy ormára,
a Hold világára.

A Hold világára,
Tejút párkányára.

Tejút párkányára,
az Űr határára.)

Felmászott a fára,
S leesett a sárba.

December 15.

AZ EMLÉK ÉLETRAJZA

Először van a most-történik:
a cipő alatt kopogó utca,
a tégla ami rücsök és kemény,
a ház ami itt-ház és most-ház,
a csók ami a száj anyagából épült,
a tekintet ami a szemből hatol a szembe,
a szó amely a dobhártyában rezeg,
az égszerű ég és a felhőszerű felhő,
a szálankénti haj a megsimogatható,
a mell a kézbevehető,
a táj a körüljárható.

Azután van a még-itt-vagyok-és-újra-eszembejut:
a néma séta míg valaki másról beszél,
a színfolt ami tegnap tégla volt,
a ház ami észrevétlen tartozék lett,
a csók ami volt-nincs de megismételhető,
a tekintet amelyet újra láthatsz,
a fakult szó élő színezete,
az ég és a felhő díszlete,
a hasonlat amivé a haj nőtt,
az elégültség ami a mellből maradt
s a táj amely egy másik tájra kopírozódik.

Azután van a már-eljöttem-de-nemrég-volt:
az agy amiben kopog az utca,
az ujjhegy amiben érdes a tégla,

a hangulat ami a házat glóriázta,
a csók ami belülről csókolódzik,
a tekintet mely jelentőségteljes,
a szó ami zeng ha nem is akarod,
az ég és a felhő mely még mindig veled van,
a haj melynek szálai verssorok már,
a mell ami világol az eszmélet sötétjén
s a táj a csukott pilla ernyőjére vetülő.

Azután jön az oly-rég-volt-igaz-se-volt:
a homályos kopogástalan ucca,
a tégla a tapinthatatlan,
a ház a körvonalát veszített,
a csók az ínyben is elfeledett,
az elfoszlott tekintetű szem,
a szó ami tovaszállt,
az ég és a felhő emlékére emlékezés,
a haj aminek színe sem maradt,
a mell ami már nem tudni milyen volt
s a táj ami vár valahol.

Azután jön az újra-kell-lennie:
az utca ami sajgás,
a tégla ami könny,
a ház ami vágy,
a csók ami hívás,
a szem ami igézés,
a szó ami türelmetlenség,
az ég és a felhő ami szükséglet,
a haj ami sürgetés,
a mell ami terv
s a táj ami elindulás.

Azután jön az itt-van-újra:
az utca ami hát persze,
a tégla ami ja tényleg,
a ház ami közben is itt állt,
a csók ami a régi a régi,
a szem ami ráismerés,
az ég és a felhő ami ugyanaz,
a haj ami simogatható,
a mell ami tapintható
s a táj ami vigasztaló.

Azután jön a szomorúság hogy újra válni kell,
azután jön a búcsú és az ismert fájdalom,
azután jön a hit hogy minden oly örök,
mint a körforgás visszatérő ritmusa.

December 16.

AZ OTT-TARTÓZKODÁS ÉLETRAJZA

Az első nap születés
sírsz és nevetsz
nem tudod mit csinálsz még
dobálod pillanataid

Az első hét a gyerekkor
ottléted üde vidám
könnyelműen jársz ide-oda
terveket szősz a jövőre

A második hét a férfikor
óráid beosztod naplót vezetsz
célod van amit el kell érned
nem nézel se hátra se előre

A harmadik hét az öregkor
tudod hogy nemsokára vége lesz
búcsúzol szeretteidtől és
készülsz a távozásra

Az utolsó nap a halál
már semmi se köt sehova
céltalanul imbolyogsz amíg
a mutató int eljött az idő

December 16.

KÖRNYEZET

írógép polcok dobozok
ceruzák könyvek papírok
íródó versek tartanak ébren
gyorsan múlnak a cigaretták

a korán kelő holnap reggel
nem érdekli a ma éjszakát
feleségem most álmában köhög
két nyitott ajtó áll közöttünk

az írógép már mozdulatlan
nem mer kopogni a szomszéd miatt
a villanykörte csendesen izzó
kíváncsisággal hajlik a papír fölé

az ablak képkeret a kép
havas utca esik a hó
székemen hetven kiló fájdalom látja
önmagát kanyarogni a tollhegy nyomán

December 16.

ÖN-HAIKU

Hogy reng a lélek!
kezemben mozgó sárga
toll a szeizmográf.

December 16.

A KATONA

A LÖVÉSZÁROKBAN OTTHONÁRA ÉS
EMLÉKEIRE GONDOL
AMIKOR HIRTELEN TÜZELÉS KEZDŐDIK ÉS
EGY SÜVÍTVE
BECSAPÓDÓ GRÁNÁTSZILÁNK KIOLTJA
ÉLETÉT

Zondendo
Rondendo
Rondingendo
Zingendo
Ratata Tarata Ra
Tratata Ratata Ta
Biiiiiiiiiii — uh
Fiii — uhhh
Gakk

December 18.

POMPEI

auvi janda laomedon gelleno nuncia mumbo

HHR...

aiju... bo...

AGHRRAGHARRAGH...

Iuvan. Bonk. Izizi. Ungumbu ugumbu ugum bung. Oi.

BMPHSSSSHRCHJJJJ !!!

U! E! I! Ezz! Ezzz!

AVA-UARA AVVA-URUARA

OAVVAVA-OVVA-VARRAOHH

Ek... Ib... Du... Uuu... Aaaa... Auauaaa...

MMMM SSSS MMMM SSSS H H H H

... ... i ....

December 18.

ELŐSZÖR HÍRNÖKE A SZÉL
BORZOLJA TARAJOSRA AZ ÓCEÁN
HULLÁMAIT
AZTÁN MEGÉRKEZIK MAGA A VIHAR

Aun gua drbdzlfzd
Aun gua Aun gua Aun gua Aun
tzrbldftzgr krbc
Gua Naun Guan Naun Guan Naung Guang
trz brg drz kr hr krbcdfglmn rz
Anga Ungua Naunga Ung Anga Ungua Naunga Ung
Urugangua
Urubugangua
Urubugangua Dangua Arubangua
Sr Sr Sr Sr Gz Dz Sr Sr Sr Sr
Angabua krtzfrz Aragabangua Bangua Vuiiiijjjjjj
Cr Cr Crr
Hargataga-Banga Hargua Arahargua Katabanga
Hóóóóóó
Sr Ss Sr Ss
Wing Wong Angua Ss Ss
Wong Dang Aramangua Ss
Dong Wang Hatarabangua
Dddddssshonggggg

December 18.

PARTTÓL PARTIG

Az estétől a reggelig
terjed az Óceán

A végítélettől a teremtésig
terjed a Galaktika

Isten halálától Isten születéséig
terjed a Világegyetem

Az Örökkévalóság egy szempillantásától a másikig
terjed az Isten

December 25.

MICSODA KÜLÖNBSÉG

Lehettem volna annyi minden,
de csak az lettem, ami vagyok —
bezzeg, ha más lettem volna, mint ami vagyok,
most az lehetnék, ami lettem volna!

December 25.

ÖTÖDIK KÖTET

Toronto
1971. január

ÁG

Már nem tudom, hol vagyok otthon,
mindenütt honvágy gyötör:
itthon az után, ami voltam otthon,
otthon az után, ami vagyok itthon,
de otthon az után is, ami voltam otthon
és itthon az után is, hogy ez legyen otthonom.

Idegenben honvágyam van a honvágyam után —
ha otthonosan érzem magam, az idegenség után —
és minél jobban értem az egészet,
annál jobban nem értek semmit az egészből.

Talán csak az a baj, hogy akárhol vagyok,
körülvesz, ami van
és e van-ból van honvágyam az után,
aminek lennie kellene.

Bezzeg ha másként volna, mint ahogy van,
most az után lenne honvágyam, ami akkor nem lenne,
többek közt ez után is, ami van.

Így hát az egész egyszerű:
egy ág lett életem a fán az ezer ág között
és honvágyam van a törzs után, amikor
lehetőség és valóság egybeesett:
a gyermekkor után.

Január 2.

BÁNYALÓ

Körbe-körbe,
körbe-körbe,
körbe-körbe,
bányaló,

Körbe-körbe,
egyenesen,
körbe-körbe,
bányaló,

Csak előre,
egyenesen,
körbe-körbe,
csak előre,
Óvilágból
Újvilágba,
Újhazából
Óhazába,
oda-vissza,
vissza-oda,
körbe-körbe,
bányaló,

Nincs se balra,
nincs se jobbra,
csak előre,
körbe-körbe,
szembekötve
lépegetve,
csak előre,
bányaló,

Idejönni,
odamenni,
hazajönni,
visszamenni,
hazamenni,
visszajönni,
hazamenni
idegenbe,
hazajönni
idegenbe,
hazamenni,
hazajönni,
visszamenni,
visszajönni
idegenből
idegenbe,
csak előre,
oda-vissza,
körbe-körbe,
bányaló,

Elindulni,
hogy megérkezz,
megérkezni,
hogy elindulj,
célba érni,
hogy búcsúzzál,
búcsúzni, hogy
célba érjél,
csak előre,
bányaló,

Menni félkört
csak előre,
menni félkört
s hátrajutni,
előre van
már a hátrád,
s hátra van már
az előréd,
célod az ok,
okod a cél,
nincsen okod,
nincsen célod,
csak előréd,
körbe-körbe,
csak előre,
bányaló,

Zörög-csörög
rabbilincsed,
feltöröd a
versek ércét,
nyirkos verset,
rücskös verset,
piszkos verset,
görcsös verset,
eres verset,
véres verset,
csillám verset,
kristály verset,
göröngy verset,
gyémánt verset
forgatsz fel a
napvilágra,
amíg forogsz
körbe-körbe,
csak előre,
csak előre,
csigázott, vak
bányaló,

Csak előre,
nincs megállás,
csak előre,
nincs menekvés,
ügetések,
nyihogások,
vad mezőkön
vad futások
nincsenek már,
csak előre,
míg a lábad
csak előre,
míg a szíved
csak előre,
míg az izmod
csak előre,
míg egy napon
összeroskadsz,
csak előre,
csak előre,
körbe-körbe,
csapzott, zavart,
céljavesztett,
irányfosztott
bányaló,
amíg jársz,
amíg élsz,
amíg halsz,
bányaló.

Január 3.

KÉT LÁNY

Jött a vers-lány könnyedén,
könnyed lebegéssel,
elé térdepeltem én,
szóltam rebegéssel,
vers-lány tovalebegett,
kezem-lábam reszketett,
szaladnék utána,
délibáb a lába.

Jött a pozsgás próza-lány,
megvetette ágyam,
vadul kunkorgott alám,
felhergelte vágyam,
továbbmenni szeretnék,
visszarángat, szeress még,
akármerre járnék,
követne mint árnyék.

Január 3.

ZING ÉS BÖG

(az előző vers hangzás-absztrakciója)

Tája valla lória,
minna zönge méze,
fáj a szálla glória,
inna dönge réze,
inga binga ringató,
cseng a bong a tinta hó,
hintaló a lépe,
tóvirágot tépe.

Gurga burga kurrogó,
szette vette atta,
borba-torba csurrogó,
itta otta vatta,
pozsga csokka valahány,
gyeri-gyúrja csobogány,
vaskos vartyos tormány,
karbunkos kotormány.

Január 3.

EGY HOSSZÚ NAP
(vers-novella)

Este vonatra szálltunk Firenzében,
hogy reggelre Bécsbe érjünk —
reggel indult Anikó repülőgépe vissza Kanadába —
feküdtem a ringató, monoton robogáson, de nem
tudtam elaludni.

A fekete észrevétlenül szürkébe csúszott —
a szürke fehérbe — a fehér sárgába — a sárga
aranyba —
és elöntötte a fülkét a későnyári
korahajnal —
álmatlan-égő szemekkel néztem, ahogy Anikó
ébredezett.

Kilenc óra.
Fékezés — leszállás — kofferek — taxi — repülőtér
— rohanás. Kevés az idő.
Jegyek — csomagsúly — útlevél — bőséges hosszú
reggelizés. Van még idő...
Még csak tíz óra.

Örülsz, hogy hazamész?
Igen is, nem is.
Jó lenne menni tovább veled,
de hiányzik Mami, a barátaim —
s az iskolakezdetig pihenhetek.

Félsz a repüléstől? Igen.
Ne félj, nem történik soha semmi. Tudom.
Még egy fényképet! Az utolsót. Így? Igen. Jó volt.
Köszönöm.

Aztán sorompók, folyosók, jobbra és balra menés,
sorokba-állás.
Ön utazik? Nem. Akkor sajnálom, nem mehet tovább.
Búcsúcsók — aztán üvegfalak vonulnak kettőnk közé.
Ő egy lesz az üldögélve, ácsorogva, járkálva
várakozó tömegben.

Valamit elfelejtettem. Megengedi?
Tessék, de ne sokáig. Köszönöm.
Egy oldalajtón besurranok a váróterembe. Már
ismerkedik.
Egykorú fiúk és lányok csoportjában áll.
Felnéz, meglepődik. Beengedtek?
Igen... csak azt akarom mondani,
hogy ott állok és majd integess nekem.

Megint üvegfal. Csókdobálás.
Valamit mondok, nem érti. Látom, mond valamit, én
nem értem.
Legyintek. Úgyse fontos.
Aztán a menet megindul, torlódik le a lépcsőn.
A lába — a térde — a válla — a szöszi feje — semmi.
Megyek a kilátóra, kanyarog a menet, egyre
messzebb kanyarog,
Anikó valahol ott van közöttük, de már személytelen,
egy láncszeme a sornak és más sorok is kanyarognak,
hat-hét repülőgép is áll az óriási téren,
néhánynak berreg a motorja, még? már? nem tudom,

néhánynak áll, autók furakodnak alájuk, mint
kutyakölykök
szopni az anyjuk alá, kirakodni? berakodni? nem
tudom.
Még várok, meresztem szemem, meresztem agyam,
nem látom, nem értem,
még várok és integetek... de kinek, hova?
És ha az ellenkező oldalon ül? De megvárom, míg
felszáll a jet,
míg felszáll a jet... felszáll a jet...
még tizenöt percig kell várnom, hogy lássam, hogy
felszáll a jet...
hogy lássam, hogyan száll fel a jet...
Hátha... ugyan, ostobaság! Sarkonfordulok.
Nem várom meg, amíg felszáll a jet!
Megyek tovább, mert mennem kell tovább.

Tizenegy. A restiben iszom egy feketekávét.
Sütemény. Finom. Még egy sütemény. Még egy
feketekávé.
Kint gépek berregnek és süvítve égbezsugorodnak.
Talán ez volt. Talán ez. Fizetek.
Taxi!

Beszélgetek a sofőrrel. Kedves öreg. Épületeket
mutogat.
Németem percről-percre erősebb. Szavak jutnak
eszembe,
amiken Torontóban hónaphosszat gondolkodhatnék
hiába.

Szereti Bécset?
Ez a városom.
Külföldön többet

keresne. Tudom.
De Bécsben születtem,
itt éltem is,
és Bécsben akarok
meghalni is.
Merre lehet a követség? Egy embert megszólítok.
Ő is arrafelé megy. Dél-Afrikából jött. Angol.
Megyünk és beszélgetünk. Ő Afrikáról mesél, én
Kanadáról.
A következő percben elfelejtem, amit mondott. Talán
ő is.

Tizenkettő. A követségen várni kell.
Olvasok a várószobában.
Telefonálok. Cigarettázom. Verset írok. Végre
megjön a nő.
Rideg. Én méltatlankodom. Ő mentegetőzik. Én
kifakadok.
Jön a főnöke. Kedves ember. Elmondom még egyszer.
Megért.
Táviratozik. Este jöjjön vissza.
Rendben van. Köszönöm. Egy óra.
Leülök egy padra az utcán,
élvezem, hogy vannak padok.
Ezért is jöttem Európába:
élvezni, hogy vannak padok.
Ülök a padon az utcán,
nézem a bécsieket,
mosolygók, jólöltözöttek,
valóban „gemütlichek".

Sétálok a Kärtner-Strassén. Két óra. Hol találhatnám
meg Gyurit?

Már nem láttam tizenöt éve. Hirtelen jó ötletem támad.
A magyar üzletben biztosan ismerik. De hol is az üzlet?
Három éve voltam itt utoljára, s azóta elfelejtettem.
Egyszerű. Az első embert, aki magyarul beszél,
megszólítom,
az tudni fogja, hol az üzlet, s az üzletben ismerik
Gyurit.
Nem kell sokáig várni: két úriember jön szembe
magyarul.
Megszólítom őket. Az egyik újságíró, a másik
zeneszerző.
Leteszem a táskát. Félóráig ácsorgunk, viccelünk,
röhögünk.
Tudják, hol az üzlet. Azt is, hol van Gyuri. Ebben a
pillanatban.
Üdvözlet Torontóba Henriknek. Névcsere. Címcsere.
Viszontlátásra.
Hát ez jólesett...

Látogatás az üzletben. A szépasszony még mindig
szépasszony.
A férje még mindig féltékeny. Megiszunk egy
feketekávét.
Beszámoló három évről. És maga? Igen. És maga?
Lefényképezzem? Ne, ma rosszul nézek ki, ne
haragudjon.
Szóval elintézik. Lehet. Beszéljen még a férjemmel. Jó.
Most vissza kell mennem a boltba. Három óra, Jézus.
Jöjjön be megint.

Johann Strauss szob-
ra rám
mered...

Mögötte zöl-
dellő
berek...
Körötte víg
gyermek-
sereg...
Melódiák
kerin-
genek...
És ha a bé-
csi éj
leszáll... ... ...

Gyuri még mindig nincs az irodában. Üzenetet hagyok.
Hű, most veszem észre. Farkasordító éhség a
gyomromban.
Ebéd. Rossz a hús. Hülye a pincér. Ide se többet.

Négy óra. Taxi! A vasútállomásra.
A menetrendből kiokoskodom,
hogy ma este nem mehetek. Akkor hotelbe kell
mennem,
Itt van egy a Westbahnhof mellett. Itt voltam három
éve.
Minden szoba foglalt. A másikban is. A harmadikban
is. Öt óra.

Vissza a vasútállomásra, ott szereznek szobát.
Taxi! Húsz perc alatt eljutunk a hotelba.
A szoba kicsi, de tiszta. Lefekszem az ágyra.
A háromszögű hajlított lámpa furcsa vonalát
memorizálom.
Hat óra. Taxi! A követségre.

Nem jött válasz? Hogy lehet az?
Holnap reggelig várjak? Nem baj, ma úgyse mehetnék.
Holnap reggel. Köszönöm.
Újabb telefon Gyurinak.
Még nincs itthon. Itt a felesége beszél.
Hol hívhatja magát? Sehol, majd én hívom őt.
Köszönöm. Kezicsókolom. Hét óra. Taxi!
A taxisofőrnőn kötött
ruha feszül,
formás a melle, hasa, combja
s kecsesen ül...
ő az első sofőr, akihez
nem beszélek,
képzeletemben szeretkezünk, de ha rámnéz,
félrenézek.

Tizenhatodik kerület. Itt lakik az a nő,
akivel a vonaton ismerkedtem meg három héttel
ezelőtt.
Becsöngetek. Jaj, de megijedtem — mondja. Azt
hittem... na de mindegy.
Jöjjön fel. Felmegyek. Sivár konyhában ülünk.
A fia tizenöt éves. Három hete még csinosabb volt a nő.
Szőlővel kínál és mentegetőzik, hogy nincs más a
háznál.
A konyha hideg. A fiú buta. A szőlő fonnyadt. A nő is.
Sajnálom, hogy idejöttem. De ha nem jöttem volna
— gondolom —
most sajnálnám, hogy nem jöttem ide. Jó volt
idejönni, mert kár volt.
A nő kikísér. A sötét kapualjban újra csinos.
Eljönne most vacsorázni? Most nem tudok, mondja a
nő.

Az első utam magához vezetett — mondom és
megfogom a karját.
A nő megszorítja kezem. A fiam... de egy hét múlva
Budapesten!
Taxi! Nyolc óra.

Ó Bécs, ó belváros,
te szép, te rendezett,
te tarka-kirakatú,
te csillogva-üvegezett,
te susogva-bólongó fasorok sorakozója,
te turisták sokszínű lobogója,
te jómódú polgárok gótikus promenádja,
te szegény Budapestem elegáns nyugati bátyja...

Kilenc. Itt megvacsorázom. Elég koszosnak látszik,
hogy olcsó legyen.
Irtózom pénzt váltani újra.
Várok a pincérre, nem jön. Hívom többször is, nem jön.
Fél óráig ülök tajtékot fújva.
Felállok. Korog a gyomrom,
de csak nem hagyom a pénzemet itt?
Villámló szemekkel kivonulok.
Észre sem veszik.

Tíz óra. Itt a ház... megismerem. Három éve.
Ez volt a kapualj... igen... az orvosi tábla.
Most a nevére is emlékszem, három évig nem jutott
eszembe.
Itt csókoltam meg Trudét először és utoljára.
Az első este volt. Nem akarta...majd holnap.
Tisztességes nő csak második este adja oda magát,
nyilvánvaló.

Én megígértem, hogy másnap este, pedig tudtam,
hogy elutazom...
Kicsit elkéstem. Három évet. Meg lesz sértve. Majd
megmagyarázom.
Már csöngetni kell, tíz óra elmúlt. Öreg házmester
kitotyog.
Én vagyok az amerikai rokon. Ó, igen, tessék.
Második emelet.
Itthon van? Igen. Köszönöm. Felmegyek. Csöngetek.
Semmi.
Csöngetek. Semmi. Csöngetek. Neszek. Csöngetek.
Nyílik az ajtó.
Álmos, borzas fej. Pongyola. Árkok a szemek alatt.
Trude! De nem emlékszik. Magyarázom, hol voltunk,
mit csináltunk.
A Grinzing! Óh ja...valami rémlik. De most vendége
van.
Máskor telefonáljak. Igenis. Bocsánat. Jóccakát... A
kurva!
A házmester kitotyog. Gyanakodva kérdi, megtalálta?
Mosolygok. Ó igen, minden rendben. Holnap jövök
újra.
Megnyugszik. Kienged. Néptelen az utca. Taxi...
sehol sincs.
Gyalogolok. Taxi sehol sincs. Nem tudom, merre
menjek.
Ismeretlen város. Késő éjszaka. Sehol senki.
Gyalogolok.
Most egy mellékuccából egy szerelmespár bukkan elő.
Taxiállomás? A harmadik sarkon. Ott, ahol a
villamos befordul.
Gyalogolok. Végre. Tizenegy óra.

Vissza a szállodába. Telefonálok Gyurinak. Nem
telefonálok. Már késő.
Majd holnap. Ég a szemem. Múlt éjjel semmit sem
aludtam.
Tulajdonképpen már nyolckor ágyba kellett volna
bújjak.
Miért csinálom ezt? Mit tudom én? Kimegyek az
utcára.

Turisták jönnek-mennek. A sarkon egy másik hotel.
Arra sétálok. A vendégek mind olaszok.
Bemegyek az előcsarnokba. A pincér németül kérdez
valamit.
Olaszul válaszolok. Tiszteleg. Hellyel kínál. Hozza a
feketekávét.
Egy sarokban televíziót néz vagy harminc olasz,
bőrfotelekben.
Közéjük ülök és nézem én is. Játékfilm, érdektelen.
Már olyan fáradt vagyok, hogy lefeküdni is fáradt
vagyok.
A pincér süteménnyel kínál. Elfogadom. És nézem a
műsort.

A műsornak vége. Hírek.
A bemondó először
a világpolitikáról tájékoztat, majd rátér
a helyi eseményekre.
Látásom kiélesedik.
Derekam kiegyenesedik.
Nem érzek fáradtságot. Nem érzek álmosságot.
Feszülten figyelem a helyi híreket. A mai híreket.
Egy bankrablás. Egy gyilkosság. Egy autóbaleset.
Egy sikkasztás. Egy bűnügyi tárgyalás. Kész.
Hát a mai hírek nem voltak túl érdekesek. Éjfél.

És egyszerre csak valami furcsa boldogságot
érzek eláradni egész testemen át, a szívemből árad
fel a nyakamba és fel a fejembe és szét a karomba,
furcsa boldogság és furcsa álmosság, igen, mehetek
már lefeküdni,
mehetek aludni már tíz órát is, ha kell, e hosszú nap
után...
e hosszú nap után, amelyen mint szivárványhídon
haladtam keresztül, egyik színből a másikba
vándorolva,
egyik hangulatból a másikba modulálva... istenem,
ha a vonatra
gondolok csak, ami ma reggel... lehetetlen!... ami
ma reggel
érkezett ide velem... úgy tűnik, egy hete már...
pedig csak tizenöt órája még... viszont
harminckilenc órája
nem aludtam... de most már mehetek, most már
mehetek:
nem volt semmi érdekes a helyi hírekben... ugye biztos,
semmi érdekes nem volt... nem zuhant le egy repülő
sem...
se ma reggel, se ma egész nap... ugye, bemondta
volna...
hát persze, hogy bemondta volna... de nem volt
semmi érdekes...
hurrá, egyszerű szürke nap volt... hurrá, de boldog
vagyok...
ugye, most már mehetek kipihenten, frissen elaludni...

Január 4.

CSAK VÁRJ

Most már szeretnél újra menni
Úgy érzed kezded elfeledni
Csak várj
Csak várj
Többet is kell még elfeledni

Most már nehéz egy évig várnod
Nem érted mért kell addig fájnod
Csak várj
Csak várj
Még többet is kell addig fájnod

Január 4.

VALPURGISZ-ÉJ

Valaki fölöttem vigyáz
Én vagyok az Én vagyok az
Templomtoronyra ül a gyász
De már a hold sem ugyanaz

Tivornyáznak a temetők
Kuvikok ülnek fura nászt
A kulcslukaknak szeme nőtt
S jókedvű Sátán hahotáz

Január 5.

(MŰHELYFORGÁCSOK)

Mi van akkor amikor semmi nincs
amikor nincsen gondolat nincsen érzés
nincsen munka nincsen vers nincsen vágyakozás
mi van akkor amikor

Mi ez? amikor nincsen semmi sem
mint most, se gondolat sem érzés
se munka elvégzendő se vers megírandó
se vágy se csömör se kéj se szenvedés —
Mi van olyankor mikor semmi nincs —
csak üres folytonosság mint a kagyló
mélyén a tengerbúgás

Gondolatok
nélkül is én vagyok én mint kagyló mélyén
a tengerbúgás

Gondolattalan
is én vagyok: kagylóban
a tengerbúgás

Január 9.

Gondolattalan
is vagyok én mint kagyló
mélyén a búgás

Január 9.

Az ablakon át
látom a havas utcát
s benne e szobát

Január 9.

LÁNCTALAN SZEMEK

Egy magányos térd nem tud térdepelni,
a láb tud térdepelni, nem a térd —
hadd értsék csak az esztéták a verset,
költő nem lehet az, ki vershez ért.

Isten nem vallásos, az ember az.
Amit elképzelsz, nem lehet igaz.
Isten embert teremt, az ember Istent:
az Isten istenembert,
az ember emberistent.

Ha érted, mi az összefüggés,
felejtsd el rögtön, mert nincs összefüggés.
Ha nem érted, hogy mi az összefüggés,
akkor érted, mert nincsen összefüggés,
tehát ne is keresd, mert megtaláltad.

Otthon az
ahol verset írok

Január

LEVÉL MIKINEK ÉS MÁSOKNAK

... Hát benne vagyok újra, méghozzá a sűrűjében,
igen, hazaérkeztem végleg, mintha el se mentem volna
és minél messzebb kerülök tőletek,
annál közelebb kerülök hozzátok,
ugye érted, Miki, minél messzebb időben,
annál közelebb érzésben, mert idegen voltam otthon
és itt az idegenben otthon vagyok, mint ahogy otthon
ti voltatok otthon és fájt nekem, hogy perceim
nem pendülnek egy húron a tieitekkel,
kik küzdve mocsokkal, gondjaitok közepette,
ülve az igaz időben fogadtatok engem,
az álomban-járó, gondtalan kaland-keresőt,
élmény-gyűjtőt, emlék-részeget, légvár-lakót...
igen, már otthon vagyok, nem tudtam tartani, Erzsi,
tanácsodat, pedig az első hetekben sikerült,
mindig csak egyet, egyszerre csak egyet, nyugodt
ütemből
ki nem mozdulni, nem izgulni, nem kapkodni,
nem szétaprózódni, mindig csak egyet, hiszen, ahogy
mondtad,
nem vagyok húszéves már... de múltak a hetek,
először lassú volt, aztán megindult, aztán gurult,
aztán megiramodott, aztán zuhant gyorsan, egyre
sebesebben
és most itt ülök hajnali kettőkor nektek írva,
kétheti szakadatlan, éjjel-nappal, szombat-vasárnap,
reggel nyolctól éjfélig tartó rohanás után

s holnap nyolckor kelek újra, egyik cigaretta a másik
után,
írok magyarul, írok angolul, rádiót rendezek, filmet
csinálok,
könyvet szerkesztek sajtó alá, tárgyalok, kerget a láz,
pedig hát Erzsi, igazad volt, de Miki, te tudod, épp ez
az ok,
lábam alól lassan kifut az idő és itt állok, semmit se
csináltam,
egy pár szó, ami elszáll, egy pár vers, ami megfakul
sárga
papírokon, néhány vicc, amire páran még
emlékeznek egy ideig,
de én emlékművemet, piramisomat akarom hagyni
magam után,
ércnél maradandóbb sorokat, gondolatokat,
elképzeléseket,
új bibliát, utolsó híradását egy süllyedő világnak,
első igéjét egy felmerülőnek, a jövendő ősi zavarból,
isten vagy vallásalapító vagy bárd vagy próféta,
akármi,
hogy túléljem önmagamat, mennydörgés, amit a
csúcsok
visszhangozva dobálnak mozdulatlan és kopár
karjaikkal végtelen időkön át, mert noha tudom,
hogy az utolsó szívdobbanás után mindegy lesz
minden,
érzem, hogy mégse lesz mindegy és ha tudom is,
hogy ez az érzés hazug, követnem kell e hazug érzést,
ami valahol mégiscsak igaz lehet, talán valahol
abban a lényben,
akiben mi vagyunk a percek és a sejtek, az
Emberiségben,

ezért rohanok, egyszerre huszonöt dologba fogva,
s ezért nem írok, Dudus, pedig hogy ígértem,
és drága Klára és Laci, pedig naponta szeretnék
beszámolni nektek, hogy megint elolvastam egy
regényt, egy novellát,
és hogy mennyire közel kerültetek hozzám és hogy
mennyire vágyom
leülni és beszélgetni veletek szépen, nyugodtan,
akár itt az Austin Terrace-on, akár ott a Munkás
utcában,
de hát napközben áll a hajcihő és nem vagyok otthon,
nincs egy szabad perc leülni, csak bosszankodni,
mikor eszembe jut,
de persze közben imádom csinálni azt, ami akadályoz
és mindennap új tégla a toronyhoz, új diadal
az idő felett, új alkotás, míg tovazúg az idő,
éjjel már nem tudok gépelni, alszik a szomszéd,
így hát csak vezetés közben, a stúdióban
rendezés közben, az irodában tárgyalás közben
mondok magamban egy mondatot neked, Miki,
egy észrevételt nektek, Klára és Laci, egy kifejezést
neked, Tibor bátyám, s a velem szemben ülő csak
annyit vesz észre,
hogy néhány pillanatra szemem fennakad az ablakon
túli semmiben,
aztán tovább folyik a tárgyalás, a rendezés, a vezetés
és már csütörtök és szombat és újra hétfő és megint
csütörtök,
... igen, otthon vagyok, újra otthon,
ahol csak követem a láz parancsát, otthon,
ahol csak kergetem a szembefutó időt, otthon,
ahol csak élvezem minden lépéssel törni a sűrűjét,
otthon,

otthon, ahol írom,
egyre csak írom
íratlan leveleim.

Január 17.

Szeretnék levelet írni nektek,
but I am very busy.

HATODIK KÖTET

Toronto
1971. február-március

azt álmodtam, hogy e
s l
é a
l
u
d
t
a
m
s é
l a
e l
n
d
t
a
m
é s

AZ OLVASÓHOZ

Andrej Voznyeszenszkij, Szovjetunió legnagyobb élő költője Torontóba látogatott és a torontói egyetemen dübörgő sikert aratott. Megérkezése estéjén John Robert Colombo kanadai költő, magyar verseim angol fordítója rendezett fogadást tiszteletére a házában, ahova engem is meghívott a többi torontói költőkkel együtt. Rövid és viharos barátságunk eredménye egy egyórás rádióprogram lett, Voznyeszenszkij arcképe. Egy csomó konkrét (vizuális) versét angolra fordítottam. Magával vitte Moszkvába három kötetemet. De még mielőtt visszament volna, amerikai turnéjának egyik állomásáról levelet írt és elhívott Montreálba, hogy még egyszer együtt legyünk.

Montreálban magyar barátomnál laktam, Kiss Albertnél. Egy este Magritte, fantasztikus francia festő albumát nézegettük és én azt játszottam, hogy versre fordítottam a képeket. Minden fordítást angolul és magyarul csináltam, hogy Berci felesége is értse. E fordításokat igazán csak úgy lehet méltányolni, hogy ha az eredetit mellé tesszük. Magritte ecsetjéből ugyanúgy csorog a lehetetlen, mint Voznyeszenszkij tollából a szürrealizmus. De amikor képeire nézünk, minden normálisnak látszik az első pillanatban. Nem kiabál, mint Salvador Dali, nézzétek, mennyire lehetetlen, a három-

fülű ember bokáján hordja vérző karóráját. Magritte szerényen mosolyogva fest, alig veszed észre, hogy az égen süt a nap és az utcán égnek a lámpák. Minden konvencionálisan abszurd. A festő háromállványú vásznán levő táj szinte észrevétlenül folytatja a háttérben álló tájképet. Távlatok és nagyságok cserélődnek egymásba és az egész végtelenül ismerős. Öt tükör lóg a falon egymás alatt és öt darabra vágja az aktot, aki nézi magát a tükrökben. A kisgyermek félelmetesen prüszkölő és szikrázó játékvonattal játszik, nem tudni, hogy a kisgyerek óriási-e vagy az igazi vonat törpe. Embernagyságú almák és csizma alakú lukak a falban, fekete nap az égen — ez Magritte. Salvador Dali a hihetetlen lehetőség. Magritte a hihető lehetetlenség.

Február

MAGRITTE
(1)

Levetem a lábam
mert fáj a cipőm

Montreal, február 27.

MAGRITTE
(3)

A feleség a fogason
az éjszaka óráin át
kilógja gyűrődéseit
a ruha velem alszik az ágyban

Montreal, február 28.

MAGRITTE
(4)

A padlásszobában
egy alma lakik

Montreal, február 28.

MAGRITTE
(5)

Isten cigarettájának
parazsa a nap
kerek lukat pörkölt az égre

Montreal, február 28.

MAGRITTE
(6)

A síneken haladtam
Valahol jött a vonat
A síneken szaladtam
Dübörgött a vonat
A mezőkön rohantam
Mögöttem a vonat
A házak közt szaladtam
Mögöttem kanyargott a vonat
Kettesével szedtem a lépcsőket
Lihegett mögöttem a vonat
Bebújtam az ágyam alá
Pöfögött a kis játékvonat

Montreal, február 28.

MAGRITTE
(7)

Ma dél a ház előtt el kell
mennem áll a fogat húzatni
borús az ég

Montreal, február 28.

MAGRITTE
(8)

A
lány
ártatlan
mint
egy
fehér
de én nagyot csaptam a s egér e
ke

Montreal, február 28.

KÉTNYELVŰ MAGRITTE
(Hunglish)
(9)

Mondscheinparty Budán egy angol lánnyal

Fel
jött
a
Please, hold me tight
az
égre

Montreal, február 28.

MAGRITTE
(10)

V-nek

igen, sokat hallottam rólad,
anyám épp egy héttel
ezelőtt mutatta ne

is jöttem vissza mert
nem tudtam elfelejteni búcsú
csókodat három hete az első

moziba mindig mehetünk
most inkább maradjunk i

sem szeretek lefeküdni
csak szeretk

mi értelme hiszen
tudod hogy nemsokára
nekem el kell

Montreal, február 28.

LEVÉL VOZNYESZENSZKIJNEK

Andrej
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Zend

HANGULANDZSA

,,, megint a célba ért a tó
tató
tató
baér tató,
a télbe ért a térbe kért,
körülkerült a görbe tért,
a gór batárt,
a rossz határt,
a muhar-fútta vén betyárt...

Egyedül vagyok, egyedül,
csillagok némán hegedülnek,
Mari más partján szenderül
s elektró-övek megvadulnak

Március 22.

PIRKADAT

a horizont fekete takarója alatt aludt a fény
– –
– – – – nyújtózott – – – – szürke – – – – – – – – – – –
– – – kinyitotta szemét – – – – – fehér – – – – – – – –
– – ásított – – – – – – – – – – – – – – – – – sárga – – – –
– felállt – narancs –
aranyat rikkantott és takaróját a holnapba vetette

Március 22—április 11.

*

a horizont fekete takarója alatt alszik a fény
– –
– – – – nyújtózik – – – – – szürke – – – – – – – – – – –
– – – kinyitja szemét – – – – – – – fehér – – – – – – – –
– – ásít – – – – – – – – – – – – – – – – – – – sárga – – – –
– felállt – narancs –
aranyat rikkant és takaróját a holnapba veti

*

Fekete
Feketeszürke
Szürke
Szürkefehér
Fehér
Fehérsárga
Sárga
Sárganarancs
Narancs
Narancsarany
Arany

*

Arany
Narancsarany
Narancs
Sárganarancs
Sárga
Fehérsárga
Fehér
Szürkefehér
Szürke
Feketeszürke
Fekete

*

aranyarany
narancsaranynaran
narancsnarancsnarancsnar
sárganarancssárganarancssárga
sárgasárgasárgasárgasárgasárgasárga
fehérsárgafehérsárgafehérsárgafehérsárga
fehérfehérfehérfehérfehérfehérfehérfehérfehérfehérf
szürkefehérszürkefehérszürkefehérszürkefehérszürkef
szürkeszürkeszürkeszürkeszürkeszürkeszürkeszürkeszürkesz
feketeszürkefeketeszürkefeketeszürkefeketeszürkefeketeszürkefek
feketefeketefeketefeketefeketefeketefeketefeketefeketefeketefeketefeketefeketefeketefeket

P I R K A D A T

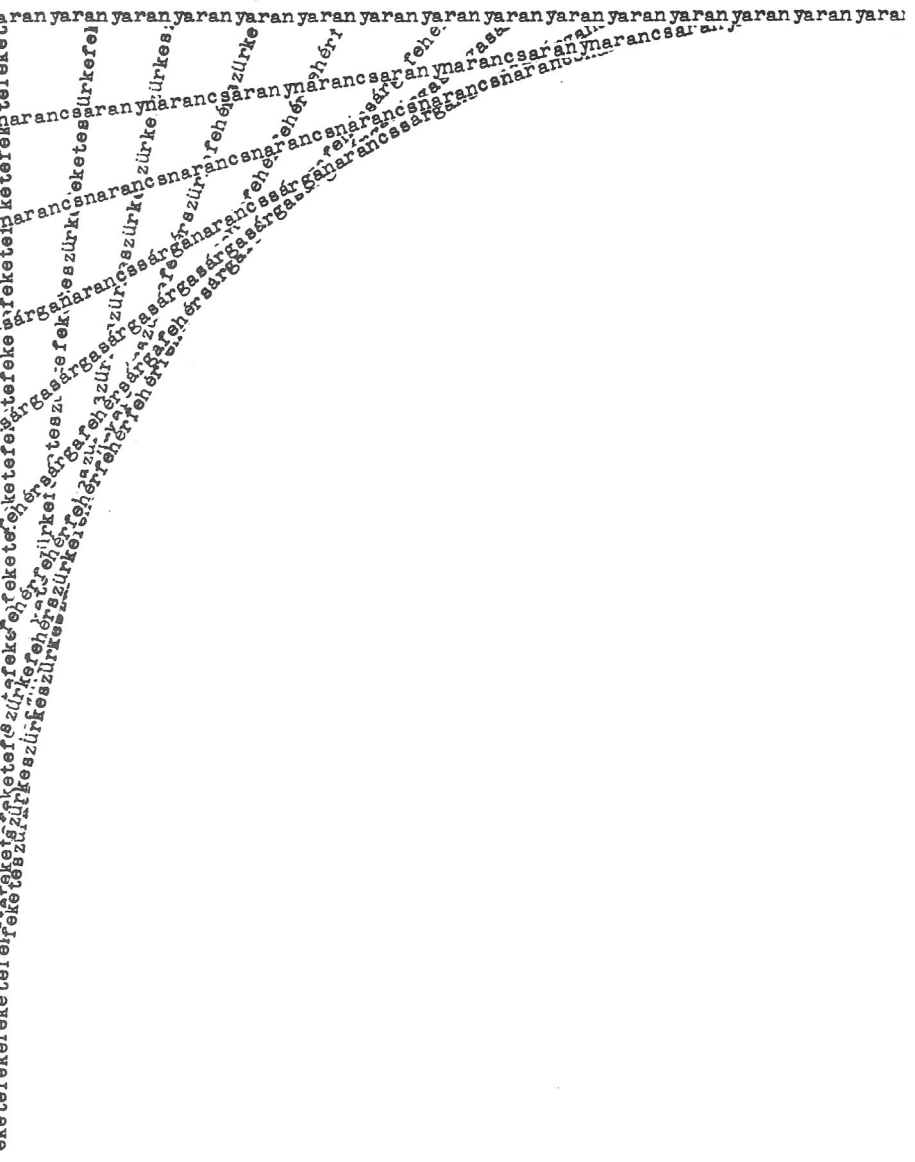

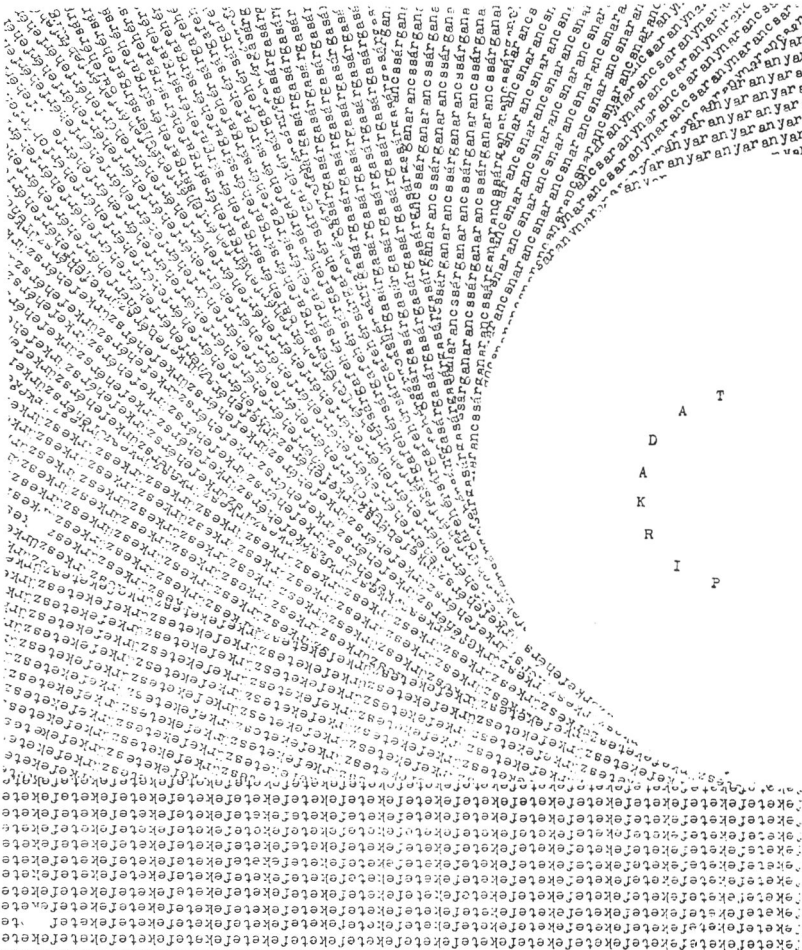
T
A
D
A
K
R
I
P

Csillanjáró földögekre
ámunk fel nagy nézülettel:
élítenek tanni minket,
hogy szülessük köveinket...

HAZA

Tudtam, hogy valahol ezer kilométerekre innen
a Duna-parti lépcsőkön ülök és Ágival csókolózom
és a Népszínház utcai lakásban Öcsivel vitatkozom
és a budai szerkesztőségben cikket diktálok
és a Révai utcai lakásban verseket olvasok
és a Verpeléti úton Szilviával sétálok
és az Üllői úton iskolatáskám lóbálom
és a Ferenc körúti gangon Tomival játszom
és a Bakáts téri elemi udvarán futballozom
és a Lövölde téren anyukám tolja a kocsimat

Elmentem, hogy megkeressem magam,
de nem találtam sem a Duna-parton,
sem a Népszínház utcában, sem Budán,
sem a Belvárosban, sem a Lágymányoson,
sem a Franzstadtban, sem a Városligetben,
Öcsi, Ibolya is Amerikába ment,
Szilvia Ázsiába, Gyuri Ausztráliába,
Pétert, Tomit és anyukámat a háború tovafújta,
Ági biztosan él, de nem tudom, hol.

Visszajöttem hát Torontóba
és itt újra csókolózom Ágival a Duna-parton,
újra vitatkozom Öcsivel a Népszínház utcában,
újra cikket diktálok Ibolyának Budán,
újra andalgok Szilviával a Verpeléti úton,
újra megyek iskolába az Üllői úton,

újra játszom Tomival a franzstandti gangon,
újra szaladgálok a Bakáts téri iskolaudvaron,
újra kacagok anyukámra a gyermekkocsiból...

Igen, már ez a hazám.

Március 31.

ELVÉTÉSEK

Néha Montreálban elvétettem és azt mondtam:
„Holnap megyek vissza Pestre" (Toronto helyett).

Nyáron Siófokon egyszer elvétettem és azt mondtam:
„Holnap megyek vissza Torontóba" (Budapest
helyett).

Nemrég, félálmomban, reggel elvétettem
és azt mondtam második feleségemnek:
„Gyere ide, Ibi..." (Janine helyett).

Régen, félálmomban, reggel elvétettem
és azt mondtam első feleségemnek:
„Gyere ide, Anya..." (Ibi helyett).

* * *

Nagyon régen mindig Budapestet mondtam
Budapest helyett —
Nagyon régen mindig Anyát mondtam Anya helyett —
Sohasem vétettem el.

Március 31.

Az itt elment oda,
de nem találta ottat,
mert ott itt volt az ott.

*

Milyen lehet az ott? — kérdezte Itt
s elment oda, de ott itt lett az ott,
visszajött hát ide, mert nem szerette ittet,
csak ottat szerette, s csak itt volt ott az ott.

*

Ott-Akkor rossz volt az Itt-Most,
elmentem hát az Ott-Akkorba.

Ahogy ideértem az Ott-Akkorba,
Itt-Most lett az Ott-Akkor és rossz lett.

Itt-Most az Ott-Akkor lett jó megint,
de mikor visszamentem, Itt-Mosttá lett megint.

Visszajöttem hát az Itt-Mostba végleg,
Hogy szerethessem az Ott-Akkort végleg

*

Szeretem Ottat, mondta Itt,
elment Oda, de Ott Itt lett Ott,
visszajött hát Ide, mert csak Ottat szerette
és Itt rögtön újra Ott lett az Ott.

Március 31.

PORTRÉK

Az itt következő portrékat rokonaimról, barátaimról, ismerőseimről, szerelmeimről, érdekes emberekről készítettem. Ahogy Budapesten mondják, „emlékezetből fényképeztem" őket. Tulajdonképpen „konkrét versek" ezek, amilyeneket már a régi rómaiak is írtak, vagy amilyeneket Apollinaire újra kezdett írni, és amik ma újra divatba jöttek főleg Amerikában, de a Szovjetunióban is kísérleteznek velük (Voznyeszenszkij: Izopi). A műfaj maga tehát nem új, mert írással utánozni egy konkrét formát régi kísértése, régi törekvése a plasztícitásra vágyó szavak emberének. Van azonban valami új ezekben a „versekben", a régi műfajon belül is új. A forma, amit az írás formájával utánoznak, nem egy konkrét tárgynak a formája (szökőkút, galamb, ember, táj), hanem egy absztrakt fogalomnak a tudatban visszatükröződött formája. Ezek a portrék nem valakik arcáról készültek, hanem lelkeikről, belső vonásaikról, képletükről. Helyesebben: saját emlékeimről, benyomásaimról. Mint minden egyéb művészeti alkotásnak, ezeknek a portréknak is két összetevőjük van: a „hogyan" és a „mi". A hogyant rögtön meglátjuk, ahogy rápillantunk egy oldalra. Kapunk egy összbenyomást, egy érzést az illetőről, ami vagy harmonikus vagy kako-

fonikus, vagy szegletes vagy kerek, vagy korlátolt vagy végtelen, vagy egyszerű vagy bonyolult, vagy nyugtató vagy idegesítő. A „mit" nem látjuk meg rögtön. Ehhez el kell olvasnunk a szavakat, mondatokat, félszavakat, félmondatokat, melyekből — mint téglákból — rakódik össze a kép. A téglák sokfélék. Mondatok, szavak, amiket az illetők valóban mondtak. Mondatok, szavak, amiket az illetők sosem mondtak, de összefoglalják azt, amit mondtak. Mondatok, szavak, amiket az illetők mondhattak volna, mert jellemző rájuk. Mondatok, szavak, amiket az illetők sosem mondtak és sosem fognak mondani, de bennük van kimondatlanul. Mondatok, szavak, amiket én mondok az illetőkről. Mondatok, szavak, amiknek értelme nem, de hangzása jellemzi az illetőket. És a félszavak, félmondatok, befejezetlenségek, töredékek? Ha érhető valami a kezdete vagy a vége nélkül, minek kezdeni vagy végezni? És találkozásaink nem töredékesek? Valami mindig megzavarja őket, egy véletlenül betoppanó másvalaki, egy program, ami pontosan kezdődik, ellentétes akaratok, közbejött események, saját asszociációink. Ilyen befejezetlenségekből és töredékekből áll jellemünk és életünk is. Természetesen a „hogyan" és a „mi" szorosan összefügg e portrékban és a kettő együtt adja ezeknek az absztrakt-konkrét vers-portréknak harmonikus szubjektív hitelességét.

MIKI

ÉS HANGULATAIM EGYMÁST VÁLTJÁK OLYANNYIRA HOGY MÁR SZINTE NEM IS TUDOM ÉN MEL

ÖRÜLÖK HOGY ÚJ DICSŐSÉG TARSZIVHA MIKOR LÁTLAK ÚJRA DRÁG MOST MÁR ISZONYATOSAN MENTÜNK KÉNT FÉLEK ÉS ÁRÉGYENKÉNTEM ÉS KÜLÖN VAGYOK UNLAK MÁR

SIKER MÁSOK DICSŐSÉG ERT MINDEGY HOGY MI TÖRTÉNIK KÍVÜL ÉS ÖRÖK KELL LENNI EGY PONTNAK AHONNAN MINDEN

UGYANILYEN VOLT AZ IS MIKLÓS NEM EMLÉKSZEM RÉGÓTA RÉGI VOLT MA ÉN VINCSE FÉRI EGYETLEN MINDEGY ÉS MÉGIS

APÁM EGYSZER ISZONYKUTYA A ISZONYÚ ÁLMOMBAN

VERA

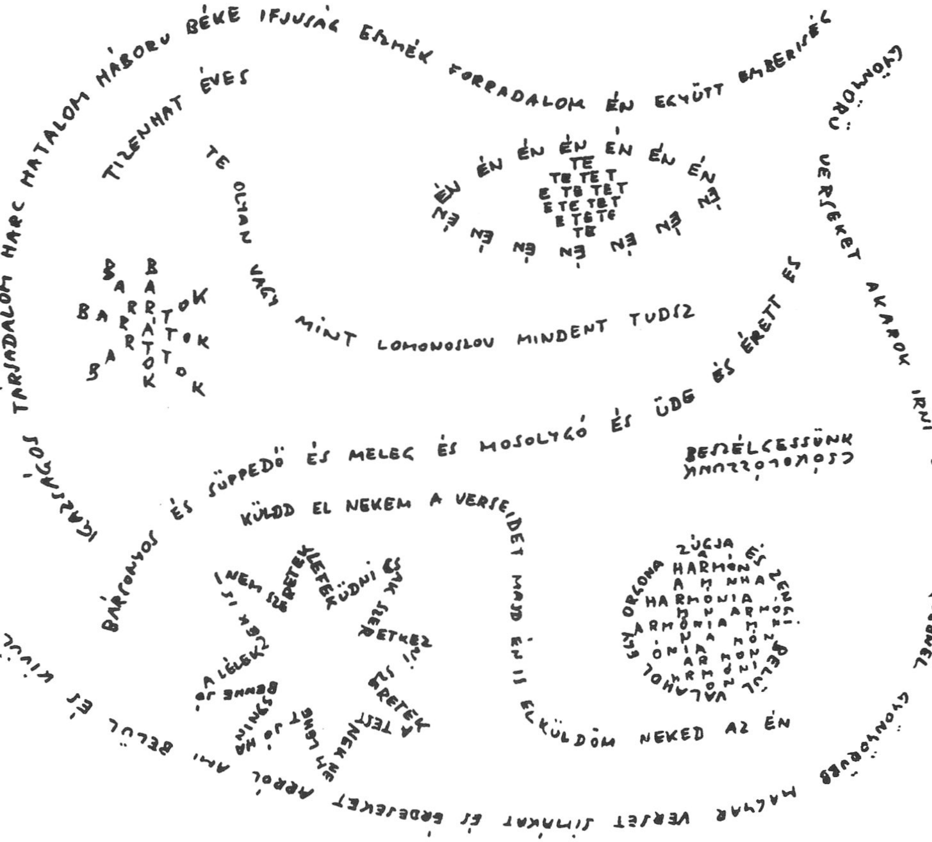
IGAZSÁGOS TÁRSADALOM HARC HATALOM HÁBORÚ BÉKE IFJÚSÁG ESZMÉK FORRADALOM ÉN EGYÜTT EMBERISÉG GYÖNYÖRŰ
TIZENHAT ÉVES
TE OLYAN VAGY MINT LOMONOSZOV MINDENT TUDSZ
BARTÓK
VERSEKET AKAROK ÍRNI
BÁRSONYOS ÉS SÜPPEDŐ ÉS MELEG ÉS MOSOLYGÓ ÉS ÜDE ÉS ÉRETT ÉS
BESZÉLGESSÜNK
CSÓKOLÓZZUNK
KÜLDD EL NEKEM A VERSEIDET MAJD ÉN IS ELKÜLDÖM NEKED AZ ÉN
GYÖNYÖRŰBB MAGYAR VERSET SIMÁKAT ÉS ÉRDESEKET ARRÓL AMI BELÜL ÉS KÍVÜL
HARMÓNIA

ERZSI

EMLÉKTEL ÉLELŐN MINDIG AZT MONDTAD ÚGY SZERETŐ MINTHA NEM IS LENNÉK A ROKONOD IRIÁL HAZA IRJÁL ÉS GYERE

NEM FOGADOK EL SEMMIT VAN MINDENEM VAGYOK ÉS ANYÁD TÖKRÖZŐDNED MAGAD ÉDES FIAM JOLGOZOL

PRÓBÁLJ CIAK EGY DOLGOT CSINÁLNI MÁR NEM VAGY SZEGÉNY SÉ ÁPÁD CUK SIROK HERT RÁTNA UTÓLJÁRA ÉLÜNK

ZOLIKÁM DRÁGA FÖLÖTT FEKETÉT MEKI AZ TERMÉSZETES ÍTT MINDIG ALUDHATSZ SZÉPEN LÁTLAK TALÁN MEGHALOK MIRE VÁRA JÖJJÖL

HA VAN HELYÜNK HATVAN HARMOM MULTAM

— 189 —

CINI

...

TRÁSZTA HÖRÜKKÉ

PISZKÁLD A HÁT EGYÉL EGYÉL EGYÉL

VAN VELED MINGYÁRT JÖVÖK

IGEN TALÁLAT

NE HÜLYÉSKEDJ!

NE HÜLYÉBBA VÁGJ!

HALLGASS BE ZÉLJ

?

ÉZ ITT MIT IS MONDANI?

GYERE VE

MIT AKARSZ?

KEZICSÓKOLOM NAGYSÁGOS ASSZONYOM TE FOLYTON A SAJÁT SZAVADBA PARANCSOLJON Ó HOGYNE

:

;

JÓJÓJÓJÓJÓ

JÓJÓJÓJ

JÓJÓJÓ

JÓJÓ

JÓ

EPE PRÓBÁLJ KONCENTRÁLNI

PEPEPEPEPEPEPEPEPEPEPEPEPEPEPEPEPEPEPEPEPEPE

SOKSOK SZERETETSOKJÓIZÁNDÉKSOKNEK

ELŐ KORÁN HASONLÓ-VÁNYÚ EZ BIZONYÁK ÉTEK ROLA HISZEN KÉPTELEN NEM TENNI

VEL NEM FORDULT

!

TUDOD KÉRLEK ÍZLÉLYLYLET AZ HOGY A ÉPIRODALMI TÖREKVÉSEIBEN PRÓBÁLTA ÉS KLASSZIKAPILOLÓ TLEN HIÁNYOSSÁGA PENEZÉRT A LEGFO

KATONA

ERIKA

FÉRJEM IRÉRET ENGEMET ÉS JÁJ DE SOK
KAT KELL MEGKELŐDNI ELLEL A GYEREK
KEL MÁR IGAZÁN ALIG VÁROM HOGY GYÜTÖR
ÉN SZERETEM A FÉRJEMET ÉS A

MENNYBE KERÜL

JÓNAPOT

MIKOR FOGJ VÉGRE UNVARIAS
MAR MEGINT FÁJ A HÁT
MICIODA IDŐ:

GYERTEK EBÉDELNI MÁR KÉ
Ó ÉN HA
ECHÁER...

WEEKENDHÁZUNK
EZ A MI KIS
HA - HA - HA !

ZOLI

MEGÁLLÍTANI

EZT ONNAN TUDOM HOGY AZ ÚGYVAN

ER-

ZÍSYVAN

ACTORSZONAT ÖSLÖBÖL DÉLUTÁN KOTTÖNHARMINCKOR

ADDIDEACSAVAR

ZSI-

HUSZCENTIMÉ

KE,

ÁGAKINTOMATÁN

VEGYÉL BE KÉT ASZPIRINT, INHALÁLJ, ISZADJ, REGGELRE, MEGLÁTOD, KUTYABAJOD

ÁRÁNYÚGYÖK

SZI-

BOGARÁNYKÍNZÓS

VEGCS-

EZTARTÓSÍTENI

KÉM ...

EGÉRKETIRÁNYÍTÓ

PERSZE HA EGY CIÖPP ELNÖK LENNE AKKOR EZT NEM IGY CSINÁLNÁK HANEM ELÖSZÖR MEGKÉRDEZNÉK

JUCI

MIT HOZTÁL NEKEM PÁRIZSBÓL?

VIDD A KERED NE ÉLEM VÁRJÁK

VAJÁRAMAP VÁLYÉL EL AUTÓVÁ

ELMÚLTÉZED ÉZT AM

ÉLT TITKOM REMÉLEM DUNNA

CSAK AZ A ROMADÉK AZT

JÁJ DE SPICCES VA

LÉGYSZIVES BEÁÉLI VELE HOGY ÜLEPEZZEN EGY JOBB ÁLLÁST

NEM ÍR NEM ÍR HELYHÁTÁN ÍZLOM EZT

AMOTAID BE NEKEM

CSAK EGY ÓRA MULVA JÖN HAZA

HELYTÁNK A HÁLYHELYEMNE

INKÁBB MENJÜNK EL VALAHOVA JÓ ELVIHETNÉL IGAZÁN

HARADJ CSAK ELOLTOM A VILLANYT JÓ TE HÚZD LE A

HOLNAP NEM ÉRÉK RÁ, MÉ

MÁR ÉÉL SZAKÍTOBAM VE RENDELJ ELVHÁTÁN

HARAVUD DE

BAKÚTIAN MEKÖRÜLÖK MYOND

LACI

A VILÁGEGYETEM ÉS CSILLAGAI VALAMINT A
METAFIZIKA ÉS FILOZÓFIA ÉS ESZTÉTIKA PROBLÉMÁI
VALAMINT A MULT ÉS A JÖVŐ NEM ÉRDEKELNEK
ITT MOST ÉN ITT MOST ÉN BOLDOG AKAROK LE
SAJNOS A TRAGIKUS
DE AZ ÉLET MEGY TOV
PÁRTNAK MINDIG IGAZA VAN MERT A PÁRT
ELŐSZÖR KI-
FIZETEM
A
MÁSODSZOR KI
FIZETEM
A
MEGLEHETŐSEN JÓ DOLGOM
NEM ÚJ KOCSI DE AZÉRT A
NYUGDÍJAM KÖRÜLBELÜL ZS
VALÓBAN NAGYON CSINO
H
ARM
ADSZOR
KIFIZETEM A
N
EGYE
DSZER K
IFIZETEM A

BABI

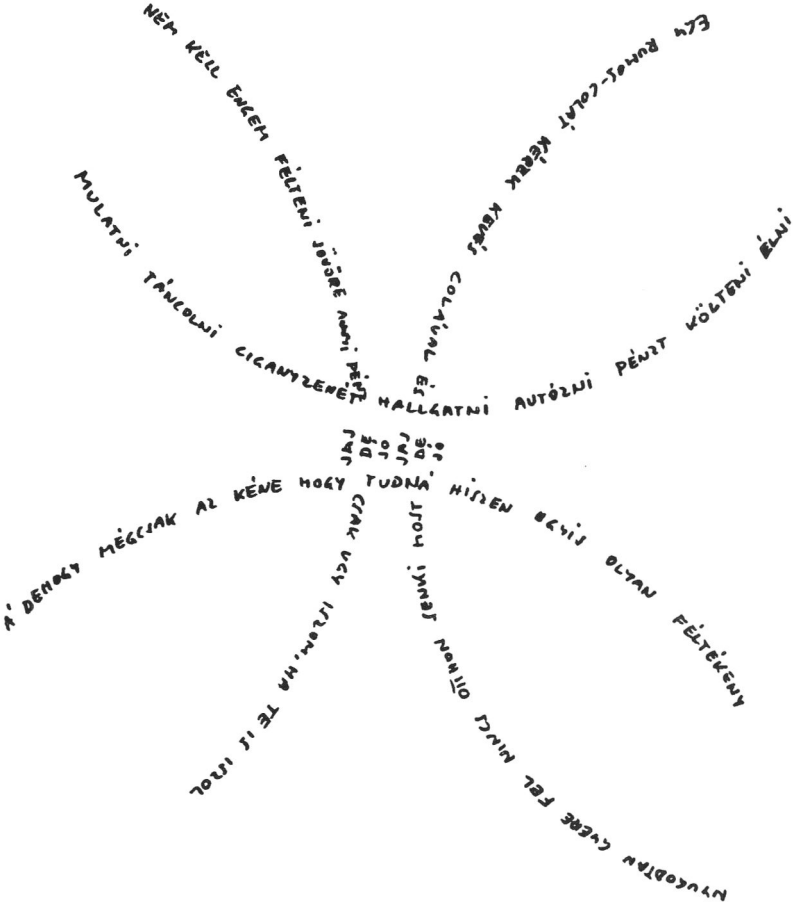
NÉM KÉLL EHHEZ FÉLTENI JÖVŐRE ANNI PÉNZT
MULATNI TÁNCOLNI CIGÁNYZENÉT HALLGATNI AUTÓZNI PÉNZT KÖLTENI ÉLNI
ÉN RUHÁT-CIPŐT KÉREK KÉRJÉS COLÁNAK ÉS
JÁJ DE JÁJ DE
Á DENDEY MÉGCIAK AZ KÉNE HOGY TUDNA HISZEN ÉGYIJ OLYAN FÉLTÉKENY
CIAK VÁY IZLEM HA TE IS IZLOL
HOJT JENNI! NINCS OTTHON
NYUGODTAN ÜLNÉ FEL NINCS FEL

ENAÏDOLE

Ó, IGAZÁN NAGYON KEDVES HOGY ÉLT A MIS LAKÁST OLYAN GYÖNYÖRŰNEK TALÁLJA PARANCSOLJON BELŐLEM FÁRADNI REMÉLEM AZ EBÉD ÁMÍT ÖRÜLNIRIA CSÖKOLNÁLAK HARAPNÁM A NYAKAD A FÜLEIDET HA EGYIKER EGYÉBÜL LEHETNUK VELED HA DOBÁLNÁM ALATAD A TESTEMET ÍGY MIKULÁS LÁBAMAT MÉRJEM KÉLLITETTEM ÍZLENI FOG Ó IGEN FÖLEG FRANCIA FOLYÓIRATOKAT TANULMÁNYOZTAM. HOGY A LEGVÁLASZTÉ

HETEDIK KÖTET

Toronto
1971. április—

BALÓDIA

Még nem volt öreg
Glória Olaszországból írt hozzá szerelmes leveleket
de már nem ismert mindent
a mint és a dent és az int és a det és az ident és a minet
de néha már este vagy éjjel
amikor szelleme kezdett lassuó imba bó bó bó
és teste is langóra vált és szíve aiu aiu aiuó
arra gondolt
hogy jó lenne meghalni mekkálni mekáni lustán
megáni
alaludni alunni halálba alálba alélva abéna
mekkalána mealunni megunni meunni aunni
munni meunni eu és eu és ea
bea földbe gea csak lea
földea mélyeiba hol nincs már galyiba
kajiba kijába kijjeba kínjába
mert minden csak hullám és affa és ulla és elulla
és elülne a hullám a hüllő halálba beválva
de jó is volhalunna...

Április 10.

SZIMBIÓZIS

Zend Róbert és Robert Zend
együtt élnek e lakásban,
vitatkoznak éjjel-nappal,
meg-megbotolnak egymásban.

Zend Róbert nyugodtan-derűs,
néha nyugodtan-szomorú,
szép nagy hullámmozgással váltja
benne egymást derű és ború.

Robert Zend folyton játszana,
erős, energikus, vidám,
szójátékokat szikrázik
s nyomja a gázt a kocsiján.

Zend Róbert érett és író,
Robert Zend serkenő gyerek,
Zend Róbert fájó és magyar,
Robert Zend angolul cseveg.

Idegesíti őket ez
a társbérlet a szűk időben,
horzsolja egymást kapcsoltságuk,
mint vagonoké az ütközőkben.

Fordítják egymást önmagukra,
arcuk kezd hasonlítani,

Robert Zend próbál mélyülni,
Zend Róbert felvillongani.

Robert Zend próbál emlékezni,
minthogyha ő lett volna rég
Zend Róbert, aki vitte őt
Budapestre mint gyermekét.

Zend Róbert próbál játszani
könnyelműen és könnyedén
lebegni, nem süllyedni el
ősrégi léte felszínén.

Így szeretik s így gyűlölik
egymást és téridő-falak
omladozása közt várják,
hogy egymásba olvadjanak.

Április 11.

ÁLM atlan ODOZÁS

Ablaküveg.
Fent sötétkék az ég.
Alul világoskék.
Hajnali öt.
Fekete távírópóznából fekete drótok jobbra-balra
vízszintesen.
Karcsú fehér újhold ül a drótok között.
Hangjegyfüzet öt vonalán fehér szünetjel.
Egyszer ez a kéz ami mozog előttem
csont lesz a föld alatt.
A test amelyre lenézek béna
csontváz.
Fejem amiből ma gondolat mozdulat akarat sugárzik
gondolattalan mozdulattalan akarattalan koponya.
Mint a fekete távírópózna. Mint a drótok.
Mint a ház mögötte.
Mint az aszfalt.
Mit tehetek?
Halálra ítéltek mielőtt megszülettem.
Ártatlanul.
Voltam. Nincsek.
Értem? Nem.
Írom.

Április 19.

VÁROS

Leendő csontvázak
hússal borítva vidáman
villogó szemekkel rohangásznak

Április 19.

Egyszer majd halottak leszünk,
de már rég elfelejtettük.

*

Előttünk a múlt.
A jövőt elfelejtettük:
halottak leszünk.

Április 19.

Csak minden van
Csak semmi nincs

Csak mindenütt van
Csak sehol nincs

Csak mindig van
Csak soha nincs

Csak én van
Csak halál nincs

Csak van van
Csak nincs nincs

Május 1.

Gabinak el akartam küldeni verseimet,
de Cini levelet írt, ne küldjem el őket,
Gabi nemsokára meghal, minek zavarni,
így hát csak Mikinek és Cininek
küldöm el őket, de Miki szívével
kórházban volt, talán meg fog halni ő is
és utána nem lesz többé előrefele és visszamenőleg is
mindegy lesz, hogy volt-e egyáltalán, nem fog
emlékezni önmagára,
se rám, se semmire; Cini viszont
egészséges, mint egy bivaly, tehát neki egyedül
fogom elküldeni verseimet, de hát ő is idősebb,
mint én és ha csak öt vagy tíz éve van hátra,
nem érdemes neki sem, mert több mint valószínű,
hogy nem viszi őket magával, akárhova megy is utána,
ha meg sehova se megy, akkor még kevésbé;
Verának fogom,
ő fiatal még, negyvenöt-ötven éve is
hátravan, de akkor?... Kati, Juli, Erika, Jóska,
ezek gyerekei, ma kisfiúk, kislányok, csecsemők
még,
találják meg talán anyjuk és apjuk sárga papírjai
közt kutatva egyszer a jövő században, amikor majd
számítógép-kombinátok lökik pontos menetrend
szerint a
bolygóközi rakétákat az űrbe, ó de kit fognak akkor
érdekelni nyavalygó versek... ej, miket beszélek,
hiszen nem azért írok, hogy mások olvassák, hanem
csak azért, mert
olyankor, amikor írok, nem tudok nem írni,

önmagamból és önmagamról és önmagamnak, aki
ugyancsak
három évtizeden belül talaj-alatti szörcsögve-beszélő
csontok leszek — — — Talán le kéne szoknom
az írásról és a dohányzásról és a kávéról és az evésről
és a fáradtságról és a rohanásról és a pihenésről
és a lélegzésről és a szívdobogásról, mert mindezek
csak siettetnek előremenni a semmi
felé, ahelyett, hogy engednének már most
semmivé lennem, mert amiképpen semmiből lettem
semmivé visszaváló valami, azonképpen lettem
mindegyből mindeggyé visszaváló mindegy is,
most és mindörökké, de jobban mondva,
most se és soha eddig és soha többé
ámen

Május 3.

Két arca van
(Semmi és Minden)
a Janus-arcú Mindegynek

Május 3.

Amíg a New York-i CBC felé sétálunk a Park Avenue-n (felhőkarcolókkal szegélyezett gigászi Gorkij-fasor), magyarázom neki barátságomat apjával:

— ... ... és nemcsak a bátorsága, ami örökké újításokra ösztönöz, hanem az, hogy ő is idegen, érted? Neki nem kellett eljönnie ahhoz... mégis megért. Hetvenben Janine panaszkodott neki, hogy Torontóban magyar vagyok, Pesten kanadai, mert... várj csak, ezt talán nehéz megértened. Ugyanis Pesten is honvágyam volt... pedig... pedig azért mentem...

Juli megáll, kuncog, félrehajtott fejjel néz fel rám és turcsiorrú, ennivaló éva-arcából mindenértő, villogó miki-szemmel kérdi, csúfondáros-szeretőn: — Mondd, hol nincsen neked honvágyad, te drága?

(Abban a pillanatban tudom, hogy ezt a mondatot sohasem fogom elfelejteni.)

It's getting dark
more light maybe
It's getting cool
more warmth maybe
Time's getting short
more life maybe

Sötétedik
Több fény kell
Hűvösödik
Több meleg kell
Fogy az idő
Többet kell élni

1972. április 21.
(Fordítás angolból)

AZ OLVASÓHOZ

Üres lapok. Üres lapok.

De csak ebben a könyvben.

Hónapok teltek el. Talán egy év is. Közben más lapokat írtam tele. Más lapokat, más könyvekbe. Mindennap, vagy majdnem mindennap írtam.

És éltem is. Életem könyvének lapjait is írtam. Minden pillanatban.

Az üres lapok nem azt jelentik, hogy rest voltam. Szerettem, dolgoztam, álmodoztam, alkottam. Egy életet is teremtettem közben. Körülbelül három hét múlva tör elő a ringatag, görnyedt sötétből. Eric vagy Natalie lesz a neve.

Üres lapok. De csak azt jelentik, hogy ez a könyv lassan meghalt.

Befejezzem tehát? Rossz szó. Csak abbahagyni tudom, nem befejezni. Egy csomó dolgot, amit meg akartam írni, nem tudtam megírni. Vagy mert túl friss volt, vagy mert túl sokáig állott. Jutka halála még mindig fáj, nem tudom megírni. Velence, Róma, Firenze, Párizs csodálatos volt, de nem rezonált rá visszhang a mélyből. A firenzei dáma-bajnok témája nem volt elég erős, hogy stílust találjon magának. A senki-földje óra szenzációja kihűlt.

Meghalt ez a könyv. Nem baj. Minden töredék úgyis. A „befejezett" művek igazi arca is töredék, csak maszkjuk befejezett. Talán majd egy következő könyvben megírom mindazt, ami ebben töredék maradt. Biztos megírom. És ha nem írom meg, akkor az életem is töredék marad. De talán majd...

Meghalt ez a könyv, nem én öltem meg. Önmagától halt meg, úgyszólván végelgyengülésben. Meghalt, mint ahogy egy ember hal meg egy befejezetlen és kiteljesítetlen élet után. Minden ember. A halál pontot tesz a mondat közepére.

Még csak nem is én hagytam abba, a szerző. Abbahagyódott. Én csak tudomásul vettem a megváltoztathatatlant és levonom a konzekvenciákat.

Üres lapok. Mert már elfelejtettem az arcokat, a mondatokat, a mosolyokat, a csókokat. Nem érzem a szobák szagát. Nem látom a házfalak színét. Nem tudom, mi van velük. Nem kapok és nem írok levelet, megszakadt a kapcsolat. Nincs időm két világban élni, egy valóságosban itt és egy álomvilágban ott. Már a másik életemet élem. Már a másik énem vagyok. Már nehezemre esik magyarul írni.

De a szívemet szorítja valami. Torkomban nő valami. Köröskörül a horizonton, ott, ahol tudatom ege összeolvad tudatalattom tengerével, félálomban este és félébren reggel, szorongással és vággyal duzzadó álomfelhők gyülemlenek. Figyelmeztetnek és hajtanak. Nyomnak szelíden és löknek durván. Amikor akarom látni, hallani, érezni őket, nem tudom. De képek és hangok és emlékek rohamoznak, amikor nem akarom. És nevek kopognak. Erzsi, Erika, Gyuri, Józsi, Miki, Éva, Laci, Kati, Ottó, Vera, Bözsi, Zoli. És megint elölről.

Már majdnem boldog volt ez az énem ebben az életben. De a másik nem hagyja boldognak lenni. Húrok szelíd melodikus pengése kakofonikus hangorkánná torzul. Napjaim nyugodt hullámai alatt, a láthatatlan mélyben, a vágy lágy iszapja kényszerré kövül. Ideje újra menni.

Ideje újra menni. Herkules magasba emelt, szorongat és én gyengülök. Anteusznak új erőre van szüksége. Az anyaföld erejére.

Ideje újra menni.

Toronto, 1972. július 15.

Amikor mindent tudsz már ami
tudható

Amikor unod már kutatni azt ami
csak sejthető

Amikor már megérted azt akit
gyűlölnöd kellene

Amikor le tudsz mondani az egyetlenről
akit szeretsz

Amikor többet nem olvasol mert te biztosan
már megírtad

Amikor nem is írsz mert mások már úgyis
régen megírták

Amikor a múltba tekintve már csak
émelyegsz

Amikor a jövőt tervezni
mindegy

Akkor
a legjobban teszed
ha egy nap elhatározod
hogy mindent ugyanúgy folytatsz tovább
mert idő előtt már meghalnod sem érdemes

1972. szeptember 11.

CANADA
GYÁRÓRSZÁG
GYÁRÓRSZÁG
CANADA

SOSINCS

VÉGE

TARTALOMJEGYZÉK

Az olvasóhoz (1972. szeptember 15.) 5

ELSŐ KÖTET 7
Rímtelen szonettek fajomról (1) 9
Rímtelen szonettek fajomról (2) 10
Testvérgyilkosság 11
Rímtelen szonettek fajomról (3) 12
Életév 13
Az olvasóhoz (1970. március) 15
Hat haiku 17
Század 19
Levél Mikihez,
Toronto, április 26, vasárnap 20
Életet ölni... 21
A hét hét napja 22
Az olvasóhoz (1970. május) 23
Rímtelen szonettek fajomról (4) 26
Kozmosznyi nagyra nőttem... (1) 27
Kozmosznyi nagyra nőttem... (2) 27
Csak értelmetlen... 28
Írnék... 29
Rímtelen szonettek fajomról (5) 30

Szív 31
Feketéből szürke... 32
Az idegen 33
Az olvasóhoz (1970. július) 35
Hazám 38
Töredék én... 39
Elhagynak a szavak... 40
Ha meghalok... 41
Nem tudok írni... 42

MÁSODIK KÖTET 43
A kék füzetből (1970. július 31.) 45
— Halló, ki beszél?... 52
Az olvasóhoz (1970. augusztus) 53
Gábor Miklóstól 55
Miki, a szavak akkor jönnek... 56
A kék füzetből (Bécs, 1970. szeptember) 59
A különbség... (Vonaton München felé, 1970. szeptember) 60
Kardos Tibornak (Páris, 1970. szeptember) 60
Az olvasóhoz (1970. ősz) 62
A kék füzetből (Budapest, 1970. október) 63

HARMADIK KÖTET 69
Az olvasóhoz (1970. november) 71
Nem vonal hanem hurok 72
Találomra 73
Férfi ő... 74
Eschernek 75

Arról írok... 75
Egy téma körül 76
Két gép 76
Csend-pár 76
A csend ikrei 76
Spontán sorok 77
Vallomás 78
Elalvás 79
Levelek V.-nek (1) (2) 80
Le... 81

NEGYEDIK KÖTET 83
Budapesten sétálva... 85
El nem múló 86
Kis sírás az Egyetem téren 87
Egy reggel: Emlék 89
Gabi 90
Ragály 93
Minden megírott... 94
Csak ez a hang... 95
Ballada az emberről aki visszafordult 96
Augusztus—Október—December 99
Kedd 100
Coitus (1) 103
Coitus (2) 104
Coitus (3) 105
Coitus (4) 106
Coitus (5) 107
Két én 108
Két visszatérés 110
Örökség 111
Két mese 112

Nemzedékről nemzedékre 113
A világ meséje 114
Az emlék életrajza 115
Az ott-tartózkodás életrajza 118
Környezet 119
Ön-haiku 120
A katona 121
Pompei 122
Először hírnöke a szél borzolja tarajosra az óceán hullámait aztán megérkezik maga a vihar 123
Parttól partig 124
Micsoda különbség 125

ÖTÖDIK KÖTET 127
Ág 129
Bányaló 130
Két lány 132
Zing és bög 133
Egy hosszú nap (Vers-novella) 134
Csak várj 145
Valpurgisz-éj 146
(Műhelyforgácsok) 147
Gondolattalan... 148
Az ablakon át... 149
Lánctalan szemek 150
Otthon az... 151
Levél Mikinek és másoknak 152
Szeretnék levelet... 156

HATODIK KÖTET 157
Azt álmodtam... 158
Az olvasóhoz (1971. február) 159
Magritte (1) 161
Magritte (3) 162
Magritte (4) 163
Magritte (5) 164
Magritte (6) 165
Magritte (7) 166
Magritte (8) 167
Magritte (9) 168
Magritte (10) 169
Levél Voznyeszenszkijnek 170
Hangulandzsa 171
Pirkadat (1-8) 172
Bach-fúga hallgatása közben 178
Csillanjáró... 179
Haza 180
Elvétések 182
Az itt elment oda... 183
Milyen lehet... 183
Ott-Akkor... 183
Szeretem Ottat... 184
Portrék 185
Miki (Gábor Miklós) 187
Vera 188
Erzsi 189
Cini (Karinthy Cini) 190
Erika 191
Zoli 192
Juci 193
Laci 194
Babi 195

Enaïdole 196

HETEDIK KÖTET 197
Balódia 199
Szimbiózis 200
ÁLM atlan ODOZÁS 202
Város 203
Egyszer majd... 204
Előttünk a múlt... 204
Csak minden van... 205
Gabinak el akartam... 206
Két arca van... 208
Amíg a New York-i... 209
It's getting dark... 210
Sötétedik... 210
Az olvasóhoz (1972. július 15.) 215
Amikor mindent... 218
MAGYARORSZÁGCANADA 219
Sosincs vége 220

ZEND RÓBERT
EDDIG MEGJELENT KÖNYVEI

From Zero to One (Sono Nis Press, 1973)
My Friend Jerónimo (Omnibooks, 1981)
Arbormundi (blewointmentpress, 1982)
Beyond Labels (Hounslow Press, 1982)
Oab (Exile, 1. kötet: 1983; 2. kötet: 1985)
The Three Roberts: Premiere Performance (HMS Press, 1984)
The Three Roberts: On Love (Dreadnaught, 1984)
The Three Roberts: On Childhood (Moonstone, 1985)
Versek, Képversek (Magyar Műhely, 1988)
Daymares (Cacanadadada Press, 1991)

Zend Róbert 1929-ben született Budapesten. 1953-ban a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarán szerzett diplomát. Ezután plakáttervezőként dolgozott és egy sikeres mese-sorozat szerzőjeként vált ismertté. 1956-ban Torontóban telepedett le családjával.

Hosszú évekig a CBC (kanadai állami rádió) munkatársa volt. Színvonalas és népszerű műsorokat írt és rendezett. Zend magyarul és angolul egyaránt publikált. Magyar nyelvű írásai a torontói Magyar Élet, Tükör, Menóra, Torontói Tükör hasábjain jelentek meg, közölt ezenkívül a párizsi Irodalmi Újság és Magyar Műhely, a müncheni Új Látóhatár és a csikágói Szivárvány című folyóiratokban.

Korai halála (1985) a nyugati magyar irodalmi élet egyik legszínesebb, legígéretesebb alkotói pályáját csonkította meg.